№ 51 ՈՒՐԲԱԹ, 11 ՄԱՐՏԻ

1911

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԽՄԲԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 11 ՄԱՐՏԻ № 51

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Մարտի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 9 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԺԱՄՀԱՐԵԱՆՆԵՐԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Հայ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ սպասում է տեղեկանալու, թէ ինչ վիճակի մէջ է Ժամհարեանների գիւղատնտեսական դպրոցի հիմնադրութեան խնդիրը։

Մենք ունեցանք մի քանի անգամ խորհրդակցութիւններ Ժամհարեան եղբայրների հետ և կարող ենք այժմ հաղորդել հետեւեալ նախնական տեղեկութիւնները։

Դպրոցի պահպանութեան համար գոյութիւն ունի հանգուցեալ Աթանաս Ժամհարեանի կտակած 250,000 րուբլի դրամագլուխը, որը ներկայ յունվարի 1-ից պահվում է առանձին։ Դա կը լինի անձեռնմխելի մի հիմնադրամ, որի վրա կաւելանան և այն տոկոսները, որոնք կը ստացվեն առաջիկայ մի երկու տարում, մինչև որ կը բացվի դպրոցը։

Ժամհարեան միւս եղբայրները՝ Յովհաննէս, Նիկոլայ և Աղաջան իրանց կողմից յատկացնում են դպրոցական պէտքերի համար Թալիշ կալուածքի չորս հազար դեսեատին հողը և միևնոյն ժամանակ յանձն են առնում իրանց վրա այն բոլոր ծախքերը, որոնք հարկաւոր կը լինեն դպրոցական շէնութիւններ կառուցանելու համար։ Թալիշ կալուածքը ներկայումս մեծ եկամուտ չէ բերում, որովհետև նրա մի նշանաւոր մասը կազմում են գիւղացիների հողաբաժինները. նա կարօտ է բարւոքումների իր եկամուտը աւելացնելու համար։

Ուրեմն՝ դպրոցի տարեկան եկամուտը կը կազմեն նախ անձեռնմխելի 250,000 րուբլի գումարի տոկոսները, յետոյ կալուածքի տուածը և մասամբ աշակերտների վճարները։ Այդ եկամուտը առաջին տարիներում կը լինի մօտ 15,000 րուբլի տարեկան։

Այդպիսի եկամուտով անկարելի կը լինի պահել բարձրագոյն կամ միջնակարգ դպրոցներ, որոնք կը պահանջեն խոշոր գումարներ՝ առաջինը տարեկան աւելի քան հարիւր հազար րուբլի, իսկ երկրորդը 40—60 հազար րուբլի։

Աւելի իրագործելի և նպատակայարմար ճանաչվեց հիմնել մի դպրոց, որը փոքր ինչ բարձր լինի ստորին գիւղատնտեսական դպրոցներից և կարող լինի պատրաստել կրթված գիւղատնտեսներ և հրահանգիչներ։ Դպրոցը կունենայ երեք հիմնական գիւղատնտեսական դասարաններ, որտեղ աշակերտները կանցնեն զանազան մասնագիտութիւններ, իսկ ազատ ժամերին կը զբաղվեն գործնական պարապմունքներով։

Բացի այդ, դպրոցը կունենայ մի լրացուցիչ չորրորդ դասարան, որը կը պատրաստի մանկավարժներ թէ ստորին գիւղատնտեսական և թէ ընդհանուր տարրական դպրոցների համար։

Միևնոյն ժամանակ դպրոցը կարող է ընդունել հասարակ գիւղացիների՝ տալու նրանց գործնական այս կամ այն հմտութիւնը, իբրև պրակտիկանտների։ Նա կարող է նոյնպէս կազմակերպել ժամանակաւոր դասընթացքներ գիւղատնտեսների և հետաքրքրվողների համար։

Այն հարցը՝ թէ որտեղ պէտք է հիմնվի գիւղատնտեսական դպրոցը, ձեւակերպվել է այնպէս, որ նա պէտք է հիմնվի Գանձակի նահանգի շրջանում։ Արդեօք յարմարութիւն կը լինի հիմնել դպրոցը Թալիշ կալուածքում կամ նրա մօտակայքում, թէ մի ուրիշ կէտում—դա քննելի հարց է, որը լուծում կը ստանայ, երբ տեղնուտեղը քննութեան կանչվեն այս ու այն հողի և տնտեսութեան դրական ու բացասական կողմերը։

Դպրոցի կանոնադրութեան կմախքը ընդհանուր գծերով արդէն կազմված է։ Նա կը լրացվի և վերջնականապէս կը ձեւակերպվի, երբ պարզված կը լինեն հիմնադրութեան տեղը և մի քանի ուրիշ պայմաններ։

Այսպէս են այն տեղեկութիւնները, որոնց մենք ունենք ներկայումս Ժամհարեան Գիւղատնտեսական դպրոցի մասին։

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Баку» թերթում կարդում ենք. «Մինիստրների խորհրդի նախագահ Պ. Ա. Ստոլիպինի հեռանալու հարցը քննվում է ամենուրեք։ Նա գնաց Ցարսկօէ Սէլօ։ Նրա յաջորդ համարում են ֆինանսների մինիստր Կօկովցեվին։ Պետական Խորհրդի աջակողմեան անդամները յայտնում են, որ եթէ իշխանութիւնը իրանց ձեռքն անցնի, այն դէպքում նրանք կը տան չափաւոր բարենորոգումներ և վերջ կը դնեն ներկայ տատանումներին»։

Այս առիթով «Մշակի» սեփական թղթակիցը դեռ սրանից 3 օր առաջ, երբ Թիֆլիսում ոչ մի լրագիր չունէր նման տեղեկութիւն, հեռագրել էր Մոսկվայից. «Պրեմիեր Ստոլիպինը հրաժարական տուեց։ Յաջորդ համարում են Կօկովցեվին և ներքին գործերի մինիստրի նախկին օգնական Մակարովին»։ Մենք ձեռնպահ մնացինք տպելու հետեւեալ օրը այս հեռագիրը, ի նկատի ունենալով որ պաշտօնական ոչ մի վաւերացում չէր ստացված Ստոլիպինի հեռանալու մասին և որ ուրեմն կարող էր սխալ տեղի ունենալ։

Այժմ արդէն լրագիրները խօսում են այդ մասին, և մնում է որ Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութիւնը պաշտօնապէս հաստատէ կամ հերքէ այդ խոշոր դէպքի տեղեկութիւնը։

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 մարտի

Պետերբուրգ.—Կայսրը այցելեց ռուս նկարիչների միութեան ցուցահանդէսը և գնեց մի քանի պատկերներ։

Բարձրագոյն հաճութեամբ, լուսաւորութեան մինիստրութեանը կից կազմվեց, մինիստրի նախագահութեամբ, առանձին միջգերատեսչական մարմին՝ նոր բարձր դպրոցներ բանալու և եղածները ընդլայնելու հարցի համար։

Բիւլլետէն Սազօնովի մասին. երէկ երեկոյեան տաքութիւնն էր 39,3, գիշերը քնեց ընդմիջումներով։ Այսօր տաքութիւնն էր 38,2, զարկերակը 102, կանոնաւոր. ինքնազգացումը բաւարար է։ Թոքի բորբոքումը անփոփոխ է։

Համալսարանում արեւելեան ֆակուլտէտում կայացան բոլոր դասախօսութիւնները. մնացած երեք ֆակուլտէտներում 110 դասախօսութիւններից կայացան 52։ Ուսանողներ ներկայ էին 1250։

Կանանց բարձր դասընթացքներում կայացան 27 դասախօսութիւններ։ Ունկնդրուհիների թիւը աւելի շատ է, քան նախկին օրերումն էր։

Բաժմի բարձր դասընթացքների պրոֆեսորների խորհուրդը որոշեց ուսման տարին ամբողջապէս հաշւել միմիայն դասախօսութիւններին յաճախողների համար, մնացորդներին մերժել։

Կանանց բժշկական ինստիտուտում դասախօսութիւններ չեղան ունկնդրուհիների բացակայութեան պատճառով։

Ճանապարհների հաղորդակցութեան, տեխնօլօգիական, լեռնային, պօլիտեխնիկումի, էլեքտրոտեխնիքական, ճարտարապետական ինստիտուտներում դասախօսութիւններն ընթացան համաձեա նորմալ։

Կայսրին Ցարսկօէ Սէլօյում բաղդ ունեցաւ ներկայանալ Կիեւի համալսարանի ուսանողների ճեմարանական միութեան պատգամաւորութիւնը՝ 11 հոգուց բաղկացած։ Պատգամաւորութիւնը առ ոտս Կայսրի արկանեց ամենահաւատարիմ զգացմունքներ։ Կայսրը պատգամաւորութեանն արժանացրեց ամենաողորմած խօսքերի։

Պարիզ.—Արդարադատութեան մինիստրութեան ստատս-սեկրետարի օգնականի պաշտօն հաստատելու համար դրամ յատկացնելու հարցի քննութեան ժամանակ Լեֆէբիւր-Պրէյը մատնանշեց, որ պաշտօնը ստեղծվում է Մալվիի համար, որի նարցագնդումը պատճառ դարձաւ Բրիանի անկման։ Վիճաբանութիւնների ժամանակ աղմուկ բարձրացաւ։ Բօշը յայտնեց, որ ընդունում է կառավարութեան գործունէութեան ազատութիւնը, սակայն ձայն կը տայ առաջարկութեան դէմ։ Մօնիսը գոհունակութիւն յայտնեց Բօշի յայտարարութեան առիթով և ասաց, որ վերջապէս հանդիպեց մի բաւական պատուաւոր մարդու։ Ծափահարութիւն ձախակողմեանների աթոռներում։ Աջակողմեանները, կենտրոնը և ձախակողմեանների մի մասը բարձրացնում են սոսկալի աղմուկ։ Կենտրոնի պատգամաւորները ելան իրանց տեղերից և բռունցքներով սկսեցին սպառնալ Մօնիսին, որը, չը նայած աղմուկին, շարունակում է ճառել։ Սօցիալիստները կամեցան յարձակվել աջակողմեանների և կենտրոնի վրա, բայց նրանց բռնեցին պահապանները և ձախակողմեան պատգամաւորները։ Մօնիսը մընալով ամբիօնում, թելադրում էր ստենօգրաֆներին։ Առաջադիմականները աղմուկ բարձրացրին, որպէսզի խանգարեն Մօնիսին։ Վերջինս, ձեռքերը մեկնելով բուպօրի նման, շարունակեց թելադրել։ Վերջապէս Մօնիսը իջաւ ամբիօնից ձախակողմեանների բուռն ծափահարութիւններով։ Հանգստութիւնը վերականգնվեց։ Պրէյօնը պահանջեց Մօնիսից բացատրութիւններ։ Նորից աղմուկ, որ ծածկում էր Մօնիսի ձայնը։ Վերջ ի վերջոյ Մօնիսը բացատրեց, որ իրան բաղդաւոր կը զգար, եթէ լսէր հակառակորդի լօյալ ձայնը։ Վիճաբանութիւններից յետոյ Մօնիսը դրեց վստահութեան հարցը։ Ստատս-սեկրետարի օգնականի պաշտօն հաստատելու առաջարկութիւնը ընդունվեց 363 ձայնով ընդդէմ 103-ի։ Յօգուտ կառավարութեան ձայն տուին ձախակողմեանները, բացի դեմօկրատական ձախակողմից, և միացեալ սօցիալիստների մօտ կէսը։

Բուխարէստ.—Բանալով պարլամենտը, թագաւորն ասաց. «Ռումինիայի չափաւոր քաղաքականութիւնը մի քառորդ դար շարունակ ապահովում է լաւագոյն յարաբերութիւններ բոլոր պետութիւնների հետ։ Խաղաղութեան պահպանումը, որ հանդիսանում է նրանց ձգտումների ընդհանուր նպատակը, պատասխանում է մեր ցանկութեան։ Իմ կառավարութիւնը յայտնեց այն միջոցների մասին, որոնք ուղղված են բարելաւելու իրերի տնտեսական և սօցիալական դրութիւնը»։

Սօֆիա.—Մինիստր նախագահ Մալինօվը Ֆերդինանդին ներկայացրեց կաբինէտի հրաժարական խնդրագիրը։

Այսօրվանից իր ոյժի մէջ մտաւ թիւրք-բուլղարական առևտրական պայմանագիրը։

Հռոմ.—Բոլոր բարձրաստիճան պալատականները, որոնց հետ խորհրդակցեց թագաւորը, խորհուրդ տուին նոր կաբինէտի կազմումը յանձնել Ջիօլիտտիին։

Վաշինգտօն.—Հեղինակաւոր աղբիւրից հաղորդվում է, որ Հիւսիս-Ամերիկայի նահանգները սոսկ նոր առանձին հանգամանքների ժամանակ մտադիր են միջամտել Մէկսիկայի ներքին գործերին։ Տեխասում ամերիկական զօրքերի մնալը կախված է Մէկսիկայի գործերի յետագայ զարգացումից։

Տեղի ունեցաւ կառավարական զօրքերի երկու զօրաբանակների խիական ճակատամարտ։ Զօրաբանակների հրամանատար գեներալները սպանվեցին։ Զօրքերի մէջ սպանվեցին 40, վիրաւորվեցին 50 մարդ։

Խրիստիանիա.—Ստորտինգում սօցիալիստ Նիսսէնը բիւջէի քննութեան ժամանակ առաջարկեց բիւջէն կրճատել մի միլիօնով։ Պատգամաւորուհի Աննա Րօգստադը արտասանեց իր առաջին ճառը և յայտնեց, որ հանդիսանում է խաղաղութեան և միջնորդ դատարանների կողմնակից և յոյս ունի, որ ապագայում կը չքանայ միլիտարիզմը, սակայն ձայն չէ տալիս զինւորական բիւջէի դէմ, որի հիմունքում ընկած է պետական պաշտպանութիւնը։

Նիւ.—Թագաւորական զոյգի ներկայութեամբ ջուրը մտաւ «Կայզեր» նոր դրեդնօուտը։ Պետական կանցլերը ճառ արտասանեց։

Տրիէստ.—Աւստրիական Լլօյդի երեք շոգենաւեր չը կարողացան դուրս գալ Տրիէստից նաւաստիների գործադուլի պատճառով։ Պօստը Դալմացիա հասցնելու համար եկան ականանաւեր։

Վիէննա.—Նախնական հաշւով Աւստրիայում ապրում է 28.567,898 ազգաբնակութիւն, որ 1900-ից աւելացել է 2.417,190-ով։

Սակրամէնտօ.—Կալիֆօրնիայի նահանգի սենատը ընդունեց մի օրինագիծ, որով օտարազգիները զրկվում են անշարժ կայքեր ունենալու իրաւունքից։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 մարտի

Տօկիօ.—Այսօր փակվում է պարլամենտի նստաշրջանը։ Ամփոփելով կատարված աշխատանքը, մամուլը ընդգծում է կառավարութեան ծառայութիւնները Կորէան միացնելու և փոխատուութիւններ ու առևտրական պայմանագրեր կնքելու մէջ և մեղադրում է, որ սահմանադրական սկզբունքները թուլացել են, դպրոցական սիստեմը պակասաւոր է, սօցիալիզմը զարգանում է։ Մտադրութիւն կայ Կացուրայի կառավարութիւնը փոխարինել Սենիւկայ կուսակցութեան լիդեր Սայօնզիի կաբինէտով։

Վլադիվօստօկ.—Նկօտովի մօտերը խունխուզները մորթեցին 6 հոգու և անյայտացան։ Նրանց ետևից զօրք ուղարկվեց։

Խարբին.—Սահմանապահ գնդի մի զօրախումբ ունտէր-օֆիցէրի հրամանատարութեամբ Խարբինից վեց վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող չինական գիւղը մտնելու ժամանակ ենթարկվեց չինական զինւորների հրացանաձգութեան։ Երբ զօրամասը հեռանում էր, չինացիները դարձեալ կրակեցին տասն անգամ ետևից։ Վիրաւորներ չը կան։

(Լրագիրներից)

Խարբին.—«Рус. Сл.»-ի թղթակիցը դիպլօմատիական աղբիւրներից տեղեկութիւններ ստացաւ Ռուսաստանի երկրորդ նօտայի բովանդակութեան մասին։ Այդ նօտայի մէջ բացի Մօնղօլիային վերաբերեալ հարցերից կայ պահանջ ընդմիշտ ընդունելու Ռուսաստանի ազդմինիստրատիվ իրաւունքները Մանջուրիայի նկատմամբ ոսկու արդիւնաբերութեան, փասները հաստատելու հարցերի վճռման ժամանակ։

Գիտենալով որ Ռուսաստանի պահանջների բաւարարեցմամբ փչացնելու են իր շահերը, Մանջուրիայի վաճառականութիւնը առանձնապէս եռանդով պնդում է մերժելու վրա։

Ընդհանուր տրամադրութեան ճնշման տակ, Մանջուրիայի փոխարքան զօրքեր է պահանջում, որոնց շարժումը Ցիցիկարի և Տաիցզիի վրայով սատկացել է գլխաւորապէս վերջերս։

Խարբին.—Մեծ պարսպի մօտից դէպի Բօդունէ և Ցիցիկար գնում են ամեն տեսակի զօրքեր։ Շանգունի՝ եւրօպական ձեւով վարժված մի քանի գնդեր և սայլեր, շրջապատված մեծ թւով հեծելազօրով, անցան հարաւմանջուրական գծից դէպի խաւելի արեւմուտք։

Մօնղօլիայի ազգաբնակութիւնը Չինաստանի բուն սահմանների մօտ յուզված է։ Լուրեր են պտտվում, որ պատերազմը անխուսափելի է։ Չինացիները նոյնիսկ մատնանշում են պատերազմական գործողութիւնների սկիզբը, այսինքն մարտի 12-ին։ Խարբինում և Ֆուցզիադանում գտնվում են շատ չին զինւորներ։ Հաղորդում են, որ շրջակայ գիւղերում նմանապէս բանակ են դրել զօրքերը։

Խարբին.—Ռուս առևտրականները հեռագրում են, որ վերջին օրերը նրանց բոլորովին թոյլ չեն տալիս Մօնղօլիա։ Չինական իշխանութիւններից թոյլտուութիւն ունեցող մի ռուս արդիւնաբերող հարկադրված էր Չինգատունից յետ վերադառնալ։ Չինացիները անգամ աւելորդ են համարում որևէ բացատրութիւն տալ. նրանք ուղղակի ասում են, որ թոյլ չեն տայ։ Հաց արտահանողները յայտնում են, որ չինացիները հրաժարվում են հացը վաճառել։

Տրամադրութիւնը առհասարակ վերին աստիճանի յուզիչ է։

Խարբին.—Վերջին տեղեկութիւններից երեւում է, որ տրամադրութիւնը Պեկինում աւելի և աւելի գրգռված է դառնում։ Ամեն օր տեղի են ունենում գերագոյն խորհրդի արտակարգ նիստերը, որոնց ժամանակ մեծամասնութիւնը ձգտում է մերժել ռուսական պահանջները, իսկ փոքրամասնութիւնը՝ որոնց հետ է նաև ինամակալը՝ խօսում է յօգուտ բաւարարեցման։ Չինւորական մինիստրը կանգնած է Ռուսաստանի հակառակորդների գլուխ։ Թշնամութիւնը և յամառութիւնը պաշտպանութիւն են գտնում Պետերբուրգում գտնվող չինական դեսպանի տեղեկութիւններից։ Նա մի շարք հեռագրներով տեղեկացնում է, թէ Ռուսաստանը սպառնում է միայն խօսքերով, որովհետև ակտիվ գործողութիւնների դիմելով Ռուսաստանի մէջ կը ծագեն ներքին ուժեղ յուզմունքներ։

Պեկին.—Իլիյի երկրի կառավարիչը հաղորդում է, որ 8,000 ռուս խիական զինւորներ և 6,000 պահեստի զինւորներ դիմեցին Կուլջիի կողմը։ Կառավարիչը հարցնում է, թէ ինչպէս վարվի յետագայում, և եթէ ճիշդ հրահանգներ չը տրվեն, նա խնդրում է իրան հրաժարված համարել։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(Լրագիրներից)

Կ. Պօլիս.—Զինւորական մինիստրը պարլամենտում յայտնեց հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնը, երբ քննըվում էր զինւորական բիւջէն։

Սերբիան վերջին երկու տարում զօրքի վրա ծախսեց 180 միլիօն ֆրանկ։ Դրա համեմատական չափով, մինիստրի ասելով, Թիւրքիան պէտք է ծախսէր մի միլիարդ ֆրանկ։ Մինչդեռ, ամեն տարի զօրքի վրա կատարվող ծախսը 6 միլիօն թիւրքական ֆունտ էր, այսինքն 132 միլիօն ֆրանկ։ Բացի դրանից, անհամեմատ աւելացել է ծովային մինիստրութեան բիւջէն 120% -ով, ժողովրդական լուսաւորութեան՝ 114% -ով, մինչ զինւորական մինիստրութեանը աւելացել է ընդամենը 23% -ով։ Յետոյ հռետորը թւեց ծախքերը։ Թիւրքաց զօրքերը աւելացել են 105 նոր բատալիօններով, ձեռք են բերված 44 դաշտային բատարէաներ, 23 լեռնային թնդանօթներ։ Ինտենդանտական պաշար կայ 400,000 զինւորների համար։ Բերդեր են կառուցված Ադրիանուպօլսում և Եանինայում, իսկ այժմ նորերը կառուցվում են ալբանական Սկիւտարում։

Եմէնի արշաւանքի առիթով Մահմուդ Շէվքէթ փաշան ասաց, որ զօրքի կազմը Եւրօպական Թիւրքիայում աւելացել է 88 բատալիօններով։ Մինիստրը վերջացրեց իր երկար ճառը

յայտնելով, որ իւրաքանչիւր զինուորի վրա տարեկան ծախք է գնում մօտ 30 թիւրքական ֆունտ, այսինքն աւելի էժան, քան ուրիշ երկիրներում։

Զինուորական բիւջէն, ինչպէս արդէն յայտնի եղաւ հեռագիրներից, ընդունվեց։

—

Թէհրան.—Քիրմանշահում, Սպահանում, Սուլթանաբադում և ուրիշ քաղաքներում տարածվում են անօնիմ թռուցիկներ, որոնցով կոչ է անվում բօյկօտի ենթարկել ռուսական ապրանքները։ Այս հանգամանքը արգելք է լինում ապրանքների առաքման Թէհրանից։ Տեղական վաճառականութիւնը պատրաստվում է դիմել մէջլիսին։ Շատերը այդ թռուցիկները համարում են հասարակ պրօվօկացիա նրանց կողմից, որոնք ցանկանում են ռուսական զօրքերի վերադարձը վերստին Պարսկաստան։

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
5 մարտի

Թէհրան.—Պարսկական Նոր-տարվայ առիթով դիպլոմատիական մարմինը ներկայացաւ պետական խնամակալին. տեղի ունեցաւ զօրահանդէս։

—

Աթէնք.—Աթէնքի հեռ. գործակալութիւնը հերքում է Սալօնիկից ստացված այն տեղեկութիւնը, իբր թիւրքաց զօրամասերը յարձակւում են գործել 8 յոյն հայդուկների վրա։ Ներկայումս ոչ մի հնար չը կայ անցնել թիւրքաց սահմանը, որ պաշտպանվում է առանձին խստութեամբ։

ՊԱՐՍԻՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱԼԻՆ

Թաւրիզ, 5 մարտի

Պետութեան խնամակալ Նասր-իւլ-Մուլքի Թէհրան ժամանելուց յետոյ Ատրպատականի ընդհանուր թեմակալ Կարապետ եպիսկոպոս շտապել էր ի դիմաց հայ ժողովրդեան շնորհաւորել նրան հեռագրով։

Խնամակալը, մարտի 3-ին, բարեհաճել էր այդ շնորհաւորական հեռագրին պատասխանել յետագայ հեռագրով.

«Ատրպատականի հայոց գերապատիւ առաջնորդին.

«Ձերդ գերապատւութեան բարի ցանկութեան համար, որ յայտնել էիք մեր մասին, ուրախ և շնորհակալ եմ։

«Ազգի և պետութեան ցանկութեանց և նպատակների իրականացումը կախումն ունի ազգերի գլխաւորների իրար հետ ունեցած փոխադարձ աջակցութիւնից և սերտ միութիւնից և ազգի աշխատասիրութիւնից ու միաբանութիւնից։

«Հայցում ենք Աստուծուց բոլոր բարի և խելացի անձանց և ամբողջ ազգի բոլոր անդամներին կատարեալ միութեան, փոխադարձ օգնութեան և ճշմարիտ եղբայրութեան շաւղի մէջ դնել։

«Հայերի մինչև այժմ ցոյց տուած գործակցութիւնը արդարութեան և բարութեան գործում կատարեալ ուրախութիւն է պատճառում մեզ։

«Վստահ ենք, որ ձերդ գերապատւութեան խրատներով նոյն գոհացուցիչ դիրքի մէջ միշտ հաստատուն կը մնան»։

Աբուլ-Ղասիմ

Թեմակալի խփած հեռագիրը հետեւեալն էր.

«Ես և իմ հօտս կատարեալ յուսով ձեր գալստեան սպասում էինք։ Փառք Բարձրեալին, որ բաղդաւորութեամբ ժամանեցիք։ Ատրպատականի ամբողջ հայութեան կողմից շնորհաւորում ենք ձեր գալուստը և յուսով ենք, որ, Աստուծոյ ողորմութեամբ, ազգային և պետական գործերը պետութեան հաւատարիմների ձեռամբ և օգնութեամբ կը շտկէք, կը կանոնաւորէք և մեզ բոլորիս ուրախ և երջանիկ կը դարձնէք»։

Ընդհանուր Պարսկաստանի հայերը մեծամեծ յոյսեր են տածում շահի և իր խնամակալի ունեցած բարի տրամադրութիւնների մասին դէպի հայ ժողովուրդը, որ երկրի կրիտիկական բօպէներին հանդէս եկաւ որպէս հայրենիքի հաւատարիմ զաւակ։ Ակնկալում է Ատրպատականի հայութիւնը մասնաւորապէս, թէ պետական ինչ ազգու կարգադրութիւն կը տնօրինվի Ղարադաղի տառապալից հայերի վերաբերութեամբ։ Նորընտիր մինիստր նախագահ Սիփէհդարից դեռ պատասխան չը ստացվեց ղուլուղցիների ծանօթ դատի նկատմամբ։ Սպասվում է անհամբեր։ Հ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—

Չորեքշաբթի, մարտի 9-ին, տեղի ունեցաւ Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը, որի զբաղմունքները եղան խորհրդի վերակազմութիւն, Ալ. Քալանթարի զեկուցումը ագրօնօմների համագումարի մասին և Ընկերութեան նախահաշւի քննութիւնը։

Նախագահում էր իշխան Ս. Արղութեան։

Ընկերութեան նախագահ վերընտրվեց իշխան Պ. Գրուզինսկին, անդամներ ընտրվեցին Մ. Վերմիշեան, Կ. Ամիրաջիբի և Ի. Զարադարի։ Չորրորդ անդամի և քարտուղարի ընտրութիւնը յետաձգվեց։

Ալ. Քալանթար իր զեկուցման մէջ յայտնեց, որ Մոսկվայի ագրօնօմիական համագումարը բազմամարդ էր, ունէր պարապմունքների մեծ ծրագիր և քննութեան առաւ մօտ հարիւր զեկուցումներ։ Համագումարը բաժանված էր վեց սեկցիայի։ Առանձին հետաքրքրութեան առարկաներ եղան՝ գիւղատնտեսական կրթութեան, ագրօնօմների գործունէութեան, կօօպերացիաների, համայնական և մասնաւոր գիւղատնտեսութեան, անասնապահական, փորձադաշտերի կազմութեան խնդիրները։

Ալ. Քալանթար հաղորդեց նաև, որ, համաձայն Ընկերութեան խորհրդի դիմումի, նա խօսել է երկրագործութեան դեպարտամենտում յատկացնելու Ընկերութեանը նպաստ «Кавказское Хозяйство» թերթի հրատարակութեան և անասնապահական ցուցահանդէսի համար։ Դեպարտամենտում խոստացան յատկացնել առաջինի համար 1,500 և երկրորդի համար 500 րուբլի։

Ընդհանուր ժողովը, նախագահի առաջարկութեամբ, յայտնեց իր շնորհակալութիւնը Ալ. Քալանթարին թէ զեկուցման և թէ նըպաստների վերաբերութեամբ արած միջնորդութիւնների համար։

Այնուհետև ընդհանուր ժողովը զբաղվեց նախահաշւի քննութեան խնդրով, որը առիթ դարձաւ երկարատև վիճաբանութիւնների։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՂԲ. ԺԱՄՀԱՐԵԱՆՆԵՐԻ ՆՈՒԻՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Թէ ինչ ձեռերի մէջ պէտք է ամփոփվի վերջ ի վերջոյ եղբ. Ժամհարեանների ցանկութիւնը երկրի մէջ գիւղատնտեսական կրթութիւն տարածելու առիթով, դրան ես դժուարանում եմ պատասխանել։ Բայց, թւում է, թէ մամուլի մէջ մինչև այսօր այդ մասին եղած խորհրդածութիւնները բնաւ բաւարարեցուցիչ չեն կարող համարվել։

«Մշակի» անցած №№-ներում այդ խնդրի վերաբերմամբ տպագրված էր Ս. Աթմասեանի յօդուածը և այդ յօդուածը կարելի էր անպատճառ աջողված համարել, եթէ նրա մէջ խնդրի մի քանի կողմերը աւելի շատ լուսաւորված լինէին։

Ս. Աթմասեանը, ի միջի այլոց, գրում է, որ դպրոցը, որը մտադիր են հիմնել Ժամհարեանները, պիտի լինի միջին տիպի և կառուցված Երևանեան նահանգում։

Ինձ այստեղ հետաքրքրում է մի թէօրիական խնդիր։ Ինչ կանէիք դուք, եթէ ժողովրդի բարեկամներից մէկը, ազգերի առաջադիմութեան խանդով այրված, վեր կենար և մի սիրուն օր պատերազմի դաշտում—անպատճառ պատերազմի դաշտում—կառուցանէր մի մեծ, տեխնիկայի վերջին ցուցմունքների համաձայն, գեղեցիկ, վիթխարի գիտնական կաճառ։ Գովելով այդ բարեկամի վսեմ գիտումները, դուք չէիք առարկի նրան, որ տագնապալից օրերում մարդկային կողմերը կարող են և՛ չը համաձայնեցնել իրանց նպատակները ձեր շինած տաճարի նպատակների հետ։

Միւս կողմից կարելի էր այս հարցը տալ Աթմասեանին։ Ինչո՞վ կարող է նա երաշխաւորել, որ այդ գիտնական կաճառի սաները (ենթադրենք, որ նրանք աջող կերպով աւարտել են իրանց դասընթացքը), կը մնան անպատճառ երկրի մէջ, այն երկրի, որի համար յատկապէս շինվում է այդ տաճարը։ Չէ՞ կարելի ենթադրել, որ նրանք մի սիրուն օր կարող են տեղափոխվել մի ուրիշ կողմ, այնպիսի, ուր, այսպէս ասենք, նրանց ծառայութիւնը առաւել օգտաւէտ կը համարվի։

Թւում է, թէ իմ առաջ բերած զուտ թէօրիական խնդիրները—պարապ խնդիրներ չեն և որ նրանք վերաբերում են Ս. Աթմասեանի հայեցողութեան դաշտավայրին։

Մի քանի խօսք էլ շկօլի տիպի մասին։ Աթմասեան գտնում է, որ բարձրագոյն կրթութեան տէր անձնաւորութիւնները առաջին սև աշխատանքով չեն զբաղվի և երկրորդ՝ որ նրանք իրանց համար գործ երկրի մէջ չեն ճարի։ Որ սև աշխատանքով աւելի շուտ կարող են զբաղվել միջին կրթութեան տէր մարդիկը և որ նրանք աւելի մեծ հաւանականութեամբ կարող են տեղեր ունենալ մեր մէջ։ Կարծում եմ, որ կարելի է և չը համաձայնվել Ս. Աթմասեանի հետ։ Ինձ թւում է, թէ ինչպէս բարձր, այնպէս և միջին կրթութեան տէր գիւղատնտեսները մեր երկրում բնաւ տեղ չեն գտնի իրանց մասնագիտութիւնից, եթէ միայն նրանք հասարակ մահկանացուներ են և ոչ իդէալիստ-թէօրետիկներ։ Ամեն մի հասարակ մահկանացու իր համար այնպիսի պաշտօն է որոնում, որը առաջինը վարձատրըվում է և որը, երկրորդ, տեղական բնաւորութիւն ունի։ Եւ ես համոզված եմ, որ ոչ մի գիւղական համայնք այժմ և հնարաւորութիւն չի ունենայ առաջարկել մեր մասնագէտներին—միջին թէ բարձր կրթութեան—մի այնպիսի գործ, որը կարելի լինէր և տեղական և վարձատրվող համարել։ Ինձ հասկանալու համար, խնդրում եմ ուշադրութիւն դարձնէք, որ մենք ձեռնարկում ենք մի հոյակապ գործի ոչ թէ նրա համար, որպէսզի հնարաւորութիւն տանք մի քանի, շատ սահմանափակ թիւ մարդկանց շուկայում իրանց նպատակների համար պատշաճաւոր աշխատաւորներ գտնելու, այլ գիւղական լայն մասսաների տնտեսական դրութիւնը բարւոքելու և բարձրացնելու համար։

Ենթադրենք սակայն մի բօպէ, որ նրանք, մեր տեխնիկները՝ իրանց համար գործ արդէն գտել են և որ այդ գործ ունեցողները արդէն մի ստուար բազմութիւն են ներկայացնում։ Կը հարցնէք՝ ո՞վ պիտի միացնէ նրանց և համաձայնեցնէ նրանց գործողութիւնները. ո՞վ պիտի տայ նրանց համընդհանուր դիրեկտիվներ։ Թւում է թէ անկարելի է ո՛չ չափով ո՛չ ընդհանուր գործ սկսել երկրի մէջ, մինչև որ այդ երկրի մէջ ստեղծված չի լինի մի ներքին կենտրոնական վարչութիւն, անուանեցէք զեմստվօ, այն օրգանը, որը ո՛չ միայն շաղկապում է ի մի իր աշխատաւորների գործողութիւնները, այլ և, հարկաւոր դէպքերում, պաշտպանում է նրանց արտաքին զիպուածական ազդեցութիւններից և հոգ է տանում նրանց մշտական վարձատրութեան մասին։

Իսկ երբ երկրի մէջ գոյութիւն կունենայ զեմստվօ, հաւատացնում եմ, ձեր միջին տիպի տեխնիկները աւելորդ կը համարվին, և բարձրագոյն կրթութեան տէր մասնագէտներին ո՛չ մի յարմարութեամբ չէ կարելի փոխարինել միջին կրթութեան տէր մարդկանցով։ Մոսկվայի ամբողջ նահանգում, ուր գոյութիւն ունեն զեմստվօներ, դուք չէք գտնի և ո՛չ մի հատ տեխնիկ միջին կրթութեամբ։ Բոլոր զեմստվօների գիւղատնտեսները, որոնց թիւը, ի դէպ ասած, վերջին անցամները զարմանալի արագութեամբ բազմապատկվում է, հրաւիրված են ծառայութեան բացառապէս բարձրագոյն կրթութեամբ։ Եւ ուրիշ կերպ էլ անկարելի է թոյլատրել։ Ինչ յարգ, հաւատ կարող են ներշնչել դէպի իրանց գործը ձեր կիսատ ուսման տէր անձինք ժողովրդի աչքում։

Կրկնում եմ, թէ ինչ ձեռերի մէջ պիտի վերջնականապէս ամփոփվի եղբ. Ժամհարեանների ցանկութիւնը, այդ ես չը գիտեմ. երևի նա վերջ ի վերջոյ կամփոփվի մի այնպիսի ուսումնարանական տիպի մէջ, ինչպիսին է Լազարեան ճեմարանը իր մասնագիտական կլասներով. բայց եթէ ես իշխէի մեծ միջոցների վրա և ունենայի եղբ. Ժամհարեանների բարոյական արժանաւորութիւնները, ես, ի նկատի ունենալով բօպէի տրամադրութիւնը, իմ ամեն մի տասն հազար րուբլին կը յատկացնէի մի-մի ստիպենդիաների թէ այստեղ, Ռուսաստանում, և թէ դուրսը, արտասահմանում, և կը պահէի նրանց, եթէ կուզէք, այնպիսի մասնագիտութիւնների մէջ, որը դուք յարմար կը գտնէք։ Եւ դա ես կանէի մի տարի, երկու տարի, և այլն, ժամանակաւորապէս, մինչև չը պաղէին կրքերը, չը հանգստանային մարդիկ, չը փարատվէր մառախուղը և չը սկսվէր օրը։

Բիօլօգները պատմում են, թէ երբ ծագում է արեգակը և լուսաւորում աշխարհը՝ խլօրօֆիլը բոյսերի մէջ հանգստութիւն չէ գտնում և մի բօպէ անդադար փոփոխելով իր տեղը և միշտ արեգակից մօտ դրութիւններ բռնելով, նա ամբողջովին եռում է, յափշտակվելով իր խորհրդաւոր ստեղծագործական ակտով. և հէնց որ մայր է մտնում արեգակը, նա անմիջապէս վերջ է դնում իր աշխատանքին և խոր քնի մէջ մտնում։ Կայ արեգակ,—ասում են բիօլօգները,—կայ և գործ խլօրօֆիլի համար. չը կայ արեգակ, չը կայ և՛ ոգևորված, անդադրում, արգասաւոր աշխատանք ո՛չ խլօրօֆիլի և ոչ էլ մնացած օրգանական աշխարհի համար։

Առ. Ղուլեան

Մոսկվա, 19 փետրվարի

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Յայտնի է, որ ամիսներ առաջ Թիֆլիսի օսմանեան գեներալ-հիւպատոս Ջաֆէր-բէյը, որ մի ինտելիգենտ, կրթված ու ճշմարիտ անձնաւորութիւն էր, անսպասելի կերպով կանչվեց Կ. Պոլիս։ Տեղիս օսմանեան քաղաքացիները ամիսներ շարունակ սպասեցին իրանց արժանաւոր հիւպատոսին, որին ամենքն էլ յարգում էին։

Սակայն, ի զարմանս ամենքի, յանկարծ Թիֆլիսում լուր է տարածվում, որ Ջաֆէր բէյը այլևս Թիֆլիս չէ գալու, այլ նշանակվել է Բոմբէյի (Հնդկաստան) ընդհանուր հիւպատոս։

Նրա բացակայութեան ժամանակ նրա պաշտօնը վարում էր Հասան բէյը։ Վերջերս լսվեց Թիֆլիսում, որ Թիֆլիսի գեներալ-հիւպատոսի պաշտօնի համար նշանակվում է Բաթումի հիւպատոս Միքայէլ բէյը, որը և մարտի 9-ին ժամանեց Թիֆլիս։ Նրան դիմաւորելու համար կայարան էին գնացել հիւպատոսի պաշտօնակատար Հասան բէյը և Կարսի փոխ-հիւպատոս Հասան բէյը, որը հիւանդութեան պատճառով Թիֆլիսումն է գտնվում և բժշկվում է, նոյնպէս և օսմ. քաղաքացիները։

Վերջինիս հետ տողերիս գրողը ունեցաւ մի տեսակցութիւն։ Նա թողնում է բարեկիրթ և ինտելիգենտ անձի տպաւորութիւն։ Կարսի թիւրքահայ բնակիչները, որչափ մենք տեղեկացանք, նրանից միանգամայն գոհ են, մանաւանդ այն սիրալիր վերաբերմունքի համար, որ նա ցոյց է տալիս դէպի հայ գաղթականները, որոնք Թիւրքիա են վերադառնում։

Հասան բէյի ասելով, Թիֆլիսի օսմանեան նոր ընդհանուր հիւպատոսը միանգամայն արժանաւոր անձն է և լիովին համապատասխան այս կարգի պատասխանատու պաշտօնի համար։ Մեր հաւաքած տեղեկութիւններն ևս, որ քաղել ենք բաթումաբնակ օսմանեան քաղաքացիներից, խօսում են յօգուտ նոր ընդհանուր հիւպատոսի։

Թիֆլիսի նման կարևոր մի վայրի համար իրօք որ անհրաժեշտ է ունենալ մի բուռն ամենայնի կարող, ձեռներէց և անաչառ անձնաւորութիւն, քանի որ շատ և շատ կարևոր հարցեր կան երեսի վրա մնացած, որոնք լուծումն են պահանջում։ Ազդեցիկ և կարող մի հիւպատոս շատ բան կարող է անել մանաւանդ յօգուտ թիւրքահայ խեղճ ու կրակ գաղթականների, որոնք, շնորհիւ իրանց աղքատութեան, ենթակայ են ամեն տեսակ կամայականութիւնների։

Ց. Սարգսի

«ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ»

—

«Ագռաւ ապուր տունը կրակ ընկաւ, ոչ ոք չը հաւատաց»—ասում է ժողովրդական առածը։ Հասարակական հիմնարկութիւնների և կամ առանձին անհատների կեանքի մէջ տեղի ունեցող նոյն իսկ անխուսափելի երևոյթներ երբ, ստանալով մի տեսակ շաբլօնական բնաւորութիւն, սկսում են կրկնվել արհեստականօրէն և յաճախակի, որքան էլ նրանք արդիւնք լինեն անխուսափելի պատճառների, կորցնում են իրանց յարգելիութիւնը։

Դուք կը տեսնէք, դիցուք, լրագիր խմբագրողների, որոնցից մէկի թերթը դադարում է յարգելի և խիստ «անկախ պատճառով», իսկ միւսինը՝ որովհետև նիւթ չունենալու պատճառով համակրողներ չէ գըտնում և մի քանի օր գոյութիւն ունենալուց յետոյ դադարում է՝ բաժանորդներին ընդհանրապէս թերահաւատ դարձնելով, բայց նոյնպէս «անկախ պատճառով»։ Մի ուրիշը՝ ճոխ խնճոյքից չը զրկվելու համար ժողովի չէ գնում և տոմս է ուղարկում նախագահին նոյնպէս «իրանից անկախ պատճառով գալու հնարաւորութիւն չունենալը» յայտնելու... Մի երրորդը, յայտնի դերասան, որի անունը յայտարարվելուց բացի՝ առաւօտեան եկած է լինում նոյնիսկ փորձի, բայց երեկոյեան, հէնց ներկայացումից մի քանի բօպէ առաջ, մէկ էլ տեսանք յայտարարեցին. «Այս-ինչ դերասանի յանկարծակի հիւանդութեան պատճառով նրան կը փոխարինէ այն-ինչը»... Եւ այսպէս շարունակ։

Այսպիսի հիւանդութիւններից և «անկախ պատճառներից» վերջերումս տառապել են սկսել նաև Ժողովրդական Տանը տրվող հայերէն ներկայացումները...

Տպվում և յայտարարվում են աւելի հետաքրքրութիւն զարթեցնող պիէսաների անուններ, իսկ ներկայացվում բոլորովին ուրիշ բան։ Մի կողմ թողնելով անցեալ դէպքերի մասին խօսելը, վերցնենք վերջինը, ամենաթարմը։

Յայտարարվեց, որ մարտի 10-ին Ներ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Մահուան երրորդ տարեդարձի առթիւ)

—

Իր եղեռնական վախճանին երրորդ տարեդարձն ալ եկաւ. 11 փետրվար 1908-ի գիշերը Կահիրէի Էլ-Մանախ փողոցին սպանութեան սև օրը։

Ո՛հ. ինչպէս ալ կանցնի սա ժամանակը։

Ես կը հաւատեմ, թէ ամեն տարի, այս վատ ոճիրին օրը, Կահիրէի հայութիւնը, փարաւոններու երկիրը ինկած մտաւորականութիւնն է միայն, որ իր յարգանքին, հիացումին ու երախտագիտութեան հարկը պիտի տանի ընծայել, երկիւղածօրէն ու խանդաղատանօք, Մարմինայի ազգային գերեզմանատան մէջ շղթայուն գրիչի վարպետին անմոռաց յիշատակին։

Հոն, ուր անոնք անոր համար կիսանդրի մը շինելու ձեռնարկած են և ազգային իշխանութիւնն ալ իր մեռելատանին պատուոյ տեղերէն մէկը յատկացուցած, անոնք, այո, միայն արժանաւորապէս արտայայտեն պիտի սիրողաց ցաւն ու զգացումը անոր, որուն հոգին մեռելական այդ մութաշխարհի յաւիտենական անշարժութեան մէջ ակամայ մնալ ստիպուած ըլլալուն, գոգցես, կը ստուստայ դողդողագին։

Արփիարի նման անհանդարտ և եռուզեռ ճանճար մը ինչպէս պիտի տոկայ արդարև՝ ցուրտ և անկենդան հողին մահահոտ քարքանդումներուն...

Թէ Արփիարը մեծ ու կարկառուն դէմք մըն էր հայ գրողներու ցանցառ թիւին մէջ, ատիկա վիճելի չէ. թէ ան իր գրական թռուիճներովը և թերթօններովը՝ պարզ որքան բարձր ժամանակակից աշխարհիկ գրականութեան հետևորդ մտաւորականներու լեգէոն մը ունի իրմէն ներշնչուած, ատիկա ևս տարակոյս չի վերցներ։

Բայց ինչ որ ընդվզեցուցիչ է, զզուելի ըլլալու աստիճան և ուշագրաւ՝ աչքը հանելու չափ, այդ ալ Պոլսոյ մեր մամուլին, իր այդ մեռած փառքին նկատմամբ ցուցած, սանկ, տեսակ մը շնական անտարբերութիւնն է, չքաշելու մը պէս բանագրօսիկ մոռացումի մը ջանքը։

Եւ սակայն՝ ովքեր, Աստուած իմ, սա «ազատութիւն» կոչուած թուականէն ի վեր, հասած չհասած, արժան անարժան՝ մուսայից—աւա՜ղ աղտոտած և ամանցած—դափնիներով պսակուեցան, փառաւորուեցան։ Մինչ Արփիարը մնաց հոն, մոռցուած իր նեղ և անձուկ գերեզմանին մէջ, ու չը գտնուեցաւ՝ այդ երանելեաց քաղաքին մէջ՝ մէկը, որ պըրպտել ուզէր անոր ալ կեանքը և լոյս բերէր զայն իր խակ նշանակութեան մէջ ու զինք՝ իր դիւցազնական մահուան ստոյգ պատկերացումին մէջ. գործ մը մեծապէս հրահանգիչ ներկայ հայութեան համար և անկէ՝ մասնաւորապէս, խաբուած և մոլորած երիտասարդութեան համար։

Ոչ ալ ուզեց ընել զայդ, ինչպէս որ պէտքն էր։ Եւ եթէ չհաշուենք մի քանի իր այն բարեկամներուն—Սուեան, Թէքէեան—մասնաւոր ճիգերը, որոնք Եգիպտոսէն Պոլիս դառնալուն պահ մը պոլսահայուն «պըղտորած» և թմրացած զգացումը գրգռել փորձեցին, և Վենետիկի Մխիթարեաններէն վարժմի յարգոյի մը—Աստուրեան—անոր քննիկներուն մէկ վերլուծումը, այն ալ Պոլսէն դուրս՝ Զմիւռնիայի «Դաշինքին» մէջ, տեղւոյն միւս լուրջ գրողներն և հրապարակագիրներն անգամ ցուցին լռութիւն մը՝ աւելի ծանր քան անտարբերութիւն՝ որ սակայն բոլորովին անարդար էր և արհամարհական դէպի հայ միտքը, մանաւանդ այնպիսի շրջանի մը մէջ, երբ ամբողջ թիւրքահայութիւնը՝ նոյն կարգի ուրիշ բռնաւոր ուժերու բիրտ մագիլներուն մէջ պրկուած՝ կանցնէ ազատագրութեան կռիւի մը ճշմարտապէս ճգնաժամային բօպէներ, և ոսոխ-պէտերուն դէմ կռուելուն ու մաքառելուն համար իսկ գիտակցօրէն զոհ մը եղաւ Արփիարը։

Ա՛հ, եթէ կեցած ըլլար ան, եթէ կայտառութիւնը ըլլար պահ մը ապրել Թողլու խղճահարութիւնը ունենար, ինչ, գլուխը և բերանը պիտի չըլլար ան Նորէն ժողովրդեան անկեղծ և բուռն բողոքի ձայնին։ Իր այդ հուժկու ձայնը՝ փոքրիկ և կծկտուած մարմինէն ցայտուն՝ զօրեղ ազդեցութիւն մը պիտի չըներ, անաստղ գիշերին մութէն թէնէն և սահմանչունչ ձմեռի մը սառոյնութեան մէջ տեղ ու ասպարէզ գտած, չարաչուք բռներուն դէմ։

Բայց չկայ ան։ Ազատութեան ծաւալ կրծող ազատութեան ոխերիմները բանի և վաստաբար լռեցուցին զինք... զի ազատավարար ան, իր տկար գրիչովը սուրն, պիտի լռեցնէր զիրենք։

...Այո, ինչո՛ւ չըսենք։ Արփիարին վաղեմի գործակից-գաղափարընկերներէն արժանաւորագոյնը—«Հայրենիքին» Շահնազարը—իսկ չուզեց յիշել զինք, ինչպէս որ չուզեց՝ թէև լրագրական ասպարէզի վրայ ատախճան մը մրցակից, բայց գոնէ միշտ իբր գաղափարի ախոյեան մը համարուած «Բիւզանդիոնին» տէրը և խմբագրապետը։

Եւ ինչ տարօրինակ բան։ Կը յիշեմ, այժմ, Արփիարին ըրած մէկ հարցումիս պատասխանը այս վերջնոյս մասին։

— Անձնական ինչ գաղափար ալ որ ունենամ, սակայն անուրանալի է, թէ պոլսահայ մամուլին մէջ «Բիւզանդիոնէն» լաւագոյն կազմակերպուածը չկայ։ Քէչեան իր լրագրողի դերին մէջ աննման է։

Եւ ասիկա՝ այնպիսի ատեն մը, երբ Պոլիս «մամուլի ազատութիւն» կոչուած առեղծուածային խօսքը չկար, որ պէծ մեզ համար, անկէ վերջ, եղաւ տպագրական խօսքի պոռնկացում մը և անխոստովանելի մեքենայութեանց անարգ դարբնարան մը։

Եւ այս բոլոր անտարբերութիւնը, որ անգամ մը ևս Արփիարին գրական մաքուր դէմքը կարտացոլէ, պիտի մնայ անջնջելի արատ մը՝ ի շարս շատերու՝ թիւրքահայ մտաւորականութեան ճակտին և աններելի ապերախտութիւն մը դէպի գրիչի և միտքի աշխատաւորը։ Ափսոս։

Կովկասը, աւելի հաւատարիմ իր երախտաւորի և գնահատողի դերին, Արեւելեան և արեւմտեան հայութեան այդ հոյակապ կապին եղեռնական մահուան առթիւ՝ յայտնեց իր զայրոյթն ու ցաւը, արտայայտութեան այնպիսի շեշտով մը, որ ճշմարիտ պատիւ մը պիտի մնայ իրեն։

Եւ սակայն անաչառ պատմութիւնը ներկայ փտած և նեխած կիրքերու օրերէն վերջ՝ իր կարգին պիտի ընէ անշուշտ անոր ալ, այդ կամաւոր մոռցուածին, և անոնց՝ զինք կեղծողներուն՝ դատաստանը և իրաւունքը։

...Եւ Եգիպտոսը կը մնայ, ուրկէ թէև այս տարի անձամբ հեռու, բայց միտքով և սիրտով միշտ մօտ և յար բարեկամացս, գիտեմ թէ անոնք ինչպէս գուրգուրանքով մը պիտի դիմեն նորէն Մարմինայի բաղդաւոր գերեզմանատունը, Նեղոսի ափանց յաւէտ գարնանային գեղեցիկ օրուան մը բովանդակ հրապոյրին մէջ, քանի մը կաթիլ արցունքներով, թարմ ծաղկեպսակով մը և քանի մը «ի խորոց սրտէ» բանիբով թանալ կարօտակէզ շիրիմը անոր, ուր պառկող միտքը հաւասարաբար կեփի, կեռայ փոռացող պէտքերուն և գաղափարին դէմ դաւադրութեան կռիւներուն առթիւ ժողովրդեան վատ համակերպութեան տխուր պատկերին դէմ՝ կենայ այդ պայքարին ակամայ մեկուսացումին կսկիծէն կայծակնահար։

Մ-ի-նա

Մարաշ, 11 փետր. (Ն. ա.)

կայացվելու է Սունդուկեանի «Սէր և պատուՙթիւնը» և որ փորձերն էլ կատարվել են ծերունազարդ հեղինակի հսկողութեան տակ։ Մարդիկ ուրախութեամբ շտապեցին վաղօրօք տոմսակներ ձեռք բերելու։ Բայց ինչ․ յանկարծ «Սէր և պատուութեան» անունով գնված տոմսակները վեր են ածվում այս տարի նոյն տեղը մի քանի անգամ խաղացված «Խանումի», որ և առիթ է տալիս թերահաւատութեան։ Մենք ի հարկէ չը գիտենք՝ թերևս ներկայացումներ կազմակերպող սեկցիան ունէր այդպէս վարվելու իր ամենայարգելի պատճառը, բայց որովհետև դա առաջին անգամը չէ և կատարվում է սիստեմատիկ կերպով, ուստի և առիթ է տալիս կարծելու, որ «այդպէս անում են տոմսակներ շատ ծախելու նպատակով»։

Ներկայացումներ կազմակերպող սեկցիան գոնէ, իր գովասանքի արժանի և արդիւնաւէտ գործունէութիւնը արժանաւոր տեղից չը շարժելու նպատակով, ամեն կերպ պէտք է աշխատէ մասսայի մէջ նման աննպաստ կարծիքներ ստեղծվելու առիթներ չը տալու։ Իսկ ընդհանրապէս շատ լաւ կը լինէր, եթէ «անկախ պատճառը» հէնց «անկախ պատճառ» էլ մնար և ոչ թէ դառնար երևոյթի խակականութիւնը հասարակութեան առաջ փոխող շարլօն-դեկօրացիա…

Կեատիկ

ԱՍԽԱԲԱԴԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

III*)

Ասխաբադ գաղթած հայութեան մեծագոյն մասը ղարաբաղցիներ են, որոնց մի մասը դեռ ռուսական տիրապետութեան հետ միասին ոտք դրել և հաստատվել է քաղաքում, իսկ այնուհետև, ժամանակի ընթացքում, հայ համայնքը աւելացել է նորանոր գաղթականներով։ Բացի ղարաբաղցիներից կան շամախեցիներ և քիչ թւով զօկեր։

Հայ համայնքը մինչև այսօր էլ պահել է իր գեղջկական լեզուն, տարազը և նոյն իսկ սովորութիւնները։ Սակայն նոր սերունդը հետևում է նորաձևութիւններին և խիստ կերպով ենթարկվում է կուլտուրայի ազդեցութեանը։ Ռուսական լեզուն խոշոր ազդեցութիւն է ունեցել տեղիս հայ համայնքի վրա։ Արդէն կան հայ ընտանիքներ, ուր գործածական ու տիրող լեզուն ռուսերէնն է․ և զարմանալի էլ չէ, որ նոր սերնդից շատերը հայերէն խօսել չը գիտեն. եթէ խօսում էլ են, ո՜, սարսափ, այնպիսի լեզուով, ոճով ու դարձուածքներով, որ շատ հեռու են հայերէն կոչվելուց։ Մայրենի լեզուն օրէ-օր մոռացութեան է տրվում, եղածն էլ աղաւաղվում ու այլանդակվում է։

Ի հարկէ, այս բոլորն առաջ է գալիս միայն այն պատճառով, որ տեղիս հայ համայնքի մէջ ինքնագիտակցութիւնը շատ թոյլ է․ սակայն մենք համոզված ենք, որ հայ գաղութը կը պահպանի իր ինքնուրոյնութիւնը շրջապատող ազգերի մէջ, նախ՝ որ համախմբված է, երկրորդ՝ որ տնտեսապէս անկախ է շրջապատող տարրերից և երրորդ՝ որ մտաւորապէս էլ առաջ անցնելու ձգտումն է ցոյց տալիս, և հաւատում ենք յուսալ, որ հայ տարրը Անդրկասպեան երկրում, տարիներ անց, մտաւոր ույժերով շատ անգամ աւելի բարձր կանգնած պիտի լինի, քան ներկայումս։ Հայկունի

ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յաճախ խօսք է բացվել բռնի ամուսնութիւնների մասին մեր գիւղերում։ Շատ գրվել և անգամ դատապարտվել է գիւղական տգէտ ժողովուրդը, որ նա յետ կենայ բռնի ամուսնութիւնից, չամուսնացնէ իր անչափահաս զաւակներին, հակառակ նրանց կամքի և համոզմունքի, բայց այդ բանը ոչ մի բարեբեր ազդեցութիւն չէ ունեցել մեր գիւղական խաւար մթնոլորտում, ուր շարունակվում է անչափահասների ամուսնութիւնը, որը կատարվում է խսկապէս բռնութեամբ, քանի որ ոչ մի ծնող երբէք չէ բարեհաճում հարցնել իր զաւակների, այսինքն ամուսնացող զոյգի կամքը՝ միմեանց հետ ամուսնանալու վերաբերմամբ…

Մէկը ամուսնացնում է իր անչափահաս երեխային՝ ի նկատի առնելով հարսանիքից ստացվելիք հասոյթը (նուէր), որ նա տարիների ընթացքում նուիրաբերել է իր բարեկամներին, ազգականներին և հարևաններին։ Միւսը՝ ի նկատի ունենալով իր հօգալիք հասոյթը՝ շտապում է պսակել իր «տղային», որպէսզի աւելանայ իր ընտանիքի անդամների թիւը, որի համաձայն աւելացում շատ հողաբաժինների կը տիրապետի։ Երրորդը կարիք ունենալով աշխատող ձեռքերի իր անչափահաս որդուն է ամուսնացնում, թէկուզ անժամանակ **), և հարս է բերում մի հասուն, նոյնիսկ փեսայացուից էլ հասակով «գոփի» (յաղթանդամ) աղջիկ…

Եւ այդպէս, հազար ու մի նկատումներով ***) մեր գիւղերում տեղի են ունենում անժամանակ, անչափահաս և բռնի ամուսնութիւններ, որոնց հետևանքը յաճախ լինում է այն, որ ապագայում ամուսնացող զոյգերից շատերի շրջանում երկպառակութիւններ և յարված յարաբերութիւնների դուռ է բացվում խառնվելով ամուսինների ընտանեկան կեանքը։ Նոյնիսկ երկու հարևան գիւղականներ, որոնք թէ որևէ առիթով ցանկանում են խնամիանալ կամ թէ օտարի ազդեցութեամբ «ուխտել են» բարեկամանալ, պսակում են միմեանց հետ իրանց զաւակներին, որոնք գուցէ բոլորովին չեն էլ սիրում իրար, սակայն չեն վստահանում ձայն ու ծպտուն հանել իրանց ծնողների առաջ, որոնց լիակատար հլու հպատակ են ըստ գիւղացիական նահապետական սովորութեան։

Ասացէք, խնդրեմ, ինչ կարող է անել գիւղական մի 15—16 տարեկան երեխայ, որը ոչ կամքի ույժ ունի իր ծնողների մօտ և ոչ էլ իրաւունք՝ արտայայտելու իր սեփական կարծիքը, եթէ խսկապէս ունի այդ․ կամ ինչ կարող է անել գիւղացի մի փոքրիկ աղջիկ, երբ նրան իր ծնողները տալիս են կամ աւելի շուտ ծախում են իրանց ընտրած հարուստ փեսացուին…

Նոյնիսկ մեծ քաղաքներում դեռ ևս շատ հարսնացու օրիորդներ չեն կարողանում իրանց սեփական կամքը արտայայտել իրանց ծնողների առաջ իրանց ամուսնութեան վերաբերմամբ, ուր մնաց գիւղական խուլ անկիւններում։

Թէ որչափ ականատես ենք լինում բռնի ամուսնութիւնների տխուր հետևանքներին ամեն տարի, ես կարիք չեմ զգում այստեղ մի առ մի յիշելու։ Բաւական է մի օրինակ բերել ասածներս ապացուցանելու։

Մոտակայ Բեստ-Անմէր գիւղում երկու ընտանիք խնամիանում են։ Փեսացուն նոյնիսկ սկզբում, նշանադրութեան միջոցին, աներմաձայնութիւն է ցոյց տալիս՝ ըմբոստանալու ցանկութիւն ունենալով ծնողների և բարեկամների առաջ։ Նա յայտնում է, որ չէ ցանկանում ամուսնանալ այն աղջկայ հետ, որին ծնողներն են ցանկանում։ Բոլոր բարեկամների և ծնողների խրատները, յորդորները և սպառնալիքը ապարդիւն են անցնում։ Փեսացուն յամառում է իր խօսքի վրա։ «Բերէք զոռով պսակենք․ ինչ կայ որ․ կինը կը գնայ, կը համոզի իր մարդուն և այդ «չար ճանապարհից» յետ կը դարձնի»—մտածում են մարդիկ և քարշ տալիս ու բռնութեամբ ամուսնացնում։ Քահանան նոյնպէս չէ քաշվում՝ եկեղեցական և ամուսնական կանոնների հակառակ՝ պսակը կատարել…

Ամուսնացնում են, և ահա մի քանի օրից յետոյ փեսացուն թողնելով կնոջը փախչում է Ռուսաստան, որտեղից, ինչպէս լսում ենք, նամակ է գրում, որ չէ ցանկանում կենակցել իր ամուսնու հետ…

Եւ ինչ է ստացվում․ այն, որ սկսում են բողոքներ, ապահարզանի խնդիրներ և այլ գանգատներ լցվել թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր իշխանութիւնների դիւաններում…

Բայց և որքան դժուար է դրանց լուծում տալը, որ խսկապէս տարիների և տասնեակ տարիների ձգձգումներ է պահանջում, որպիսի ժամանակաշրջաններում այդպիսի բողոքատու ընտանիքների կեանքը խսկապէս ալեկոծման և լժնդակ պայմանների մէջ է լինում։

Հարկաւոր է սահմանափակել բռնի ամուսնութիւնների չափը, եթէ չենք ուզում, որ մեր գիւղական ռամիկ ժողովուրդը տուժէ թէ բարոյապէս, թէ նիւթապէս և թէ ֆիզիկապէս… Գ. Սենանեան

Նոր-Բայազէտ

*) Տես «Մշակ» № 49.

**) Յաճախ նոյնիսկ 15—16 տարեկան, որը ոչ մի գաղափար չունի սեռական կեանքի մասին։

***) Կան ընտանիքներ, որոնք մի գեղեցիկ հարսնացու պատահելու դէպքում՝ առիթը ձեռքից բաց չեն թողնում՝ իրանց փոքր տղային նշանել՝ միմիայն նրանց հաւանած հարսնացուին ձեռքից չը տալու համար։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԱՆՓՈՐՁ ԹՂԹԱԿՑԻՆ

Ամեն անգամ երբ ձեռքդ ես վերցնում քո անզօր գրիչը՝ գրելու որևիցէ մի տեղեկութիւն գաւառից, նախ և առաջ մտածիր և խորը դատիր ինքդ, թէ քո գրածը ում համար կամ ինչի մասին է։ Եւ եթէ անպատճառ ուզում ես, որ լոյս տեսնէ գրածդ յօդուածը, շատ համեստ և առանց որևէ մէկին վիրաւորանք հասցնելու գրէ․ ապա թէ ոչ՝ քո նամակը կարող է խմբագրատան զամբիւղին միայն արժանանալ…։

Անհաչտութեամբ և զգուշութեամբ վերաբերվիր գրած տեղեկութիւններիդ և աչքի առաջ ունեցիր, թէ ում, կամ թէ ինչ շրջանի մասին է գրելիքդ։

Հարուստ վաճառականների կեղեքումները, շահագործումները և սնարբերեխրձ վերաբերմունքները մի յայտնիր ի լուր աշխարհի և մի խմացնի յարգելի ընթերցողներին, որ այս կամ այն խաղէյինը իր ծառայողին անգթօրէն դուրս վռնդեց առանց որևէ բաւարարութիւն տալու, ապա թէ ոչ՝ քեզ ևս կը վռնդեն և ոչ մի տեղ էլ քեզ չեն ընդունի։

Գաւառական վարիչների, գործողների և ծխ.-դպ. հոգաբարձուների վերաբերմամբ մաքուր պահէ գրիչդ, գրիր միմիայն նրանց ձեռնարկութիւնների, յօդուտ ծխ. դպրոցի կազմակերպած ներկայացումների, նուական գրօսանքների և տօնածառի մասին, յիշիր և նրանց գործ դրած ջանքերի մասին, բայց մի գրիր իւրաքանչիւր մի ձեռնարկութեան մուտքի և ելքի մասին, նոյնպէս և մի հետաքրքրվիր իմանալու, թէ արդեօք ներկայացումից, նուագային գրօսանքից կամ տօնածառից ստացված զուտ արդիւնքը լիովին յանձնվեց ըստ պատկանելոյն թէ ոչ։ Մի խօսքով՝ այդ վերև յիշատակած շրջաններում եթէ նկատեցիր անարդարութիւն, զեղծում կամ անտարբերութիւն, ականջներդ խլացրու, աչքերդ կուրացրու և պապանձվիր, որպէսզի ոչինչ չը լսես, չը տեսնես և չը խօսես, ապա թէ ոչ՝ դրանց մէջ աչքի փուշ կերևաս։ Միևնոյն ժամանակ ի նկատի ունեցիր, որ ատելութիւնը և ոխը այդպիսիներից՝ պատրաստ են քեզ համար…

Ծխ. դպրոցի հոգաբարձուներին մի՛ յիշեցնի, որ հարկաւոր է ուսուցիչների թոշակը վճարել, ապա թէ ոչ՝ քո օձիքից կը բռնեն և քեզանից կը պահանջեն… Ներկայ մի՛ գտնվիր այնտեղ, ուր նրանք, թողած դըպրոցի ազատ ու յարմար դահլիճը, ժողովված են մէկն ու մէկի տանը՝ այն էլ ոչ ամբողջ կազմով ու հաշիւներ են տեսնում։ Ապա թէ ոչ՝ քո ներկայութեամբ դու կը խանգարես նրանց, և բարի մաքերը կը թողնես անիրագործելի…

Հասարակական այս ու այն անկիւններում մի՛ ասա, որ տոնածառի համար գնված իրերը փչացած ու հին էին։ Աչքի առաջ ունեցիր, որ խօսքդ կարող է տեղ հասնել, և այն ժամանակ քեզ կը քարկոծեն որպէս «Ստեփաննոս Նախավկայի»…

Նրանց ձեռնարկութիւններին միշտ քո համակրութիւնը ցոյց տուր, իսկ սխալմունքներին, անարդարութիւններին և զեղծումներին լռութիւն պահպանելը ամենաձեռնտու միջոցն է քեզ համար, որովհետև նրանք ի հեճուկս քո քննադատութեան կը բարկանան և քեզ կը հրաւիրեն ապարէզ գործելու և ղեկավարելու հասարակական և դպրոցական գործերը։ Իսկ այդ դէպքում՝ դու, գաւառական անփորձ թղթակից-ընկեր, մենակ ես, ուստի գործելու և ղեկավարելու էլ ույժ չես ունենայ… Զ.-են

Կրասնովոդսկ, 1 մարտի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ*)

Եթէ «духовный сановникъ» դարձուածքով միայն եպիսկոպոսներին ուզէին հասկանալ, պարզապէս եպիսկոպոս բառը կը գործածէին։

Պօլօժէնիէն երբ ուզել է ընդհանրապէս հոգևոր կարգաւոր հասկանալ,—առանց խտիր դնելու նրանց մէջ եպիսկոպոս, կամ վարդապետ, կամ քահանայ,—գործածել է «духовный сановникъ» ասացուածքը․ օրինակ 1129-դ յօդուածը․ այստեղ խօսելով կաթողիկոսի հանգիստար երթի մասին՝ ասում է․ երկու «духовный сановникъ»-ներ գնում են առաջից․ սրանցից մէկը պահում է հայրապետական գաւազանը, իսկ միւսը՝ դրօշը։ Եպիսկոպոսներ են հայրապետական գաւազանը և դրօշը կրողները թէ վարդապետներ, քահանաներ, նոյնիսկ սարկաւագներ։

Այստեղ շատ պարզ է․ «духовный сановникъ» նշանակում է, ինչպէս ես մեկնել եմ, հոգևոր կարգաւոր։ Նոյնը կասենք 1169-դ յօդուածի մասին, ուր ասված է, թէ Թագաւոր Կայսրը նշանակում է Թեմակալ առաջնորդներին «духовный сановникъ»-ներից․ արդ, երբ մի վարդապետ առաջարկվում է Թեմակալ առաջնորդութեան և Թագաւոր Կայսրի հաստատութիւնից յետոյ ձեռնադրվելով գնում է իր թեմը, այստեղ «духовный сановникъ»-ը ինչ կը նշանակէ, եպիսկոպոս թէ վարդապետ կամ թէ հոգևոր կարգաւոր ընդհանուր մտքով։

Այստեղ «духовный сановникъ»-ը վարդապետն է․ հարցը շատ պարզ է, հակառակը յամառութիւն է․ «духовный сановникъ» նշանակում է ընդհանրապէս բոլոր հոգևոր կարգաւորները՝ քահանայ, վարդապետ և եպիսկոպոս միասին։ Պօլօժէնիէն, երբ ուզել է այդ ընդհանուր հոգևոր կարգաւորների մէջ որոշել իր ցանկացած կարգաւորին, պարզապէս անուանել է իր անունով։ Օրինակ 1139-դ յօդուածը սինօդի կազմութեան մասին պարզ և մեկին կերպով ասում է, որ սինօդի անդամակցութեան համար նշանակվում են 4 եպիսկոպոսներ և 4 վարդապետներ, և ոչ ընդհանուր բառով՝ 8 հոգևոր կարգաւորներ։

Մի թէ այս փաստն էլ համոզիչ չէ, դատը կորցրած պ. Իրազեկ։ «Духовный сановникъ» նշանակում է հոգևոր կարգաւոր։ Այդ մտքով է գործածել Պօլօժէնիէն, այդ իմաստով է մէջ բերել Փոխարքայի կանցելարութիւնը։ Օրէնսդիրները իւրաքանչիւր բառը իրան տեղն են գործածում։ Երբ եպիսկոպոս ուզում են ասել, եպիսկոպոս բառն են գործածում, երբ վարդապետներին աչքի առաջ ունեն, վարդապետ բառն են գործածում, իսկ երբ ընդհանուր հոգևորականներին է վերաբերում հարցը, այն ժամանակ հոգևոր կարգաւոր—«духовный сановникъ» դարձուածքն են գործածում։ Այս պարագաներում «լեզուագէտ» լինելն հերիք չէ․ իրաւաբանական հասկացողութիւն ունենալու է՝ ըմբռնելու համար օրէնքների տրամաբանութեան ոգին։ Առանց իրաւաբանական հասկացողութիւն, զարգացողութիւն ունենալու (չեմ ասում վկայական), պ. Իրազեկ, կընկնէք այնպիսի խղճալի սխալի մէջ, որպիսին է Պօլօժէնիէի 1119-դ յօդուածում յիշված՝ «կաթողիկոսը ընտրվում է այս մասին սահմանված կարգով» պարբերութեան մէջ յիշված «սահմանված կարգը» համարել 30 տարի յետոյ Փոխարքայի սահմանած կանոնները։

Զգենք այս և սրա նման ոչ լուրջ և պատասխանելու անարժան աւելորդաբանութիւնները։

Ես կրկնում եմ, որ «духовный сановникъ» թէ Պօլօժէնիէում և թէ Փոխարքայի կանոններում նշանակում է ընդհանուր առմամբ հոգևոր կարգաւոր։ Զսպեցէք՝ ձեր հեղինական քմծիծաղը, պ. Իրազեկ․ հայոց ամենաերևելի լեզուագէտի հոգին կը վիրաւորվի։ Գաբրիէլ արքեպիսկոպոս Այվազովսկին էլ իր Պօլօժէնիէի հայերէն թարգմանութեան մէջ «духовный сановникъ» դարձուածքը հոգևոր կարգաւոր է թարգմանել։ Ուրեմն… լռելը ոսկի է, ասում են, բայց այս պարագային ադամանդից էլ աւելի արժէ։

Պ. Իրազեկի յօդուածում ըստ երևոյթին մի լուրջ կէտ կայ միայն․ բայց միայն ըստ երևոյթին լուրջ․ այդ այն է, որ 131-րդ յօդուածով հայոց հայրապետին վերապահված է եպիսկոպոս ձեռնադրելու իրաւունքը, իսկ քահանայի կամ վարդապետի ընտրութեան ժամանակ ով նրանց պիտի եպիսկոպոս ձեռնադրէ, քանի որ եպիսկոպոս ձեռնադրելու իրաւունքը վերապահված է կաթողիկոսին Պօլօժէնիէով։

Նախ և առաջ ուզում եմ նկատել, որ այս պարագային եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան հարց չէ կարող լինել։ Այստեղ խնդիրը կաթողիկոսական ձեռնադրութեան և օծման մասին է։ Իրաւաբանական տեսակէտից Պօլօժէնիէն տալիս է իրաւունք 12 եպիսկոպոսներին՝ տալ ընտրեալին կաթողիկոսական աստիճան, այդ միևնոյն է թէ՝ նրանք որ աստիճանից սկսում են,—դպրութիւնից, թէ քահանայութիւնից, թէ եպիսկոպոսութիւնից։ 12 եպիսկոպոսները իրաւունք և պարտաւորութիւն ունեն ըստ Պօլօժէնիէի կաթողիկոս օծելու։ Այդ նպատակին հասնելու համար ինչ որ հարկաւոր է, ըստ ծիսարանի հայաստանեայց եկեղեցու, նրանք իրաւունք ունեն կատարելու։ Մենք չեշտում ենք, որ այդ 12 եպիսկոպոսները եպիսկոպոս չեն ձեռնադրում և թողնում սոսկ եպիսկոպոս, որ, ըստ Պօլօժէնիէի իրաւունք չունեն, այլ անմիջապէս շարունակում են և օծում հայրապետ։ Այսպիսով ոչ մի ոտնձգութիւն տեղի չէ ունենում կաթողիկոսական իրաւանց և արտօնութեանց սահմանում։

Պօլօժէնիէի 1131-դ յօդուածը աչքի առաջ ունի հայրապետի կենդանութեան ժամանակ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը (այն էլ, իմ կարծիքով, Ասիի եպիսկոպոսների պաշտօնավարութիւնը Էջմիածնի թեմերում արգելելու նպատակով), և ոչ երբէք կաթողիկոսական օծման առիթով, հարկաւոր դէպքում, ընտրեալի վրա և եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան ծէսն ևս կատարելը։

Զարմանալի է, որ 12 եպիսկոպոսները իրաւունք ունենան եկեղեցու ամենաբարձր աստիճանը տալու՝ կաթողիկոս օծելու, իսկ այդ նպատակին հասնելու համար աւելի ստոր աստիճանը, եպիսկոպոսութիւնը տալու իրաւունքը չունենան։ Գալով հայ եկեղեցու ոգուն, աւանդութիւններին և կանոններին, այս մասին ոչ մի արգելք չեն յարուցանում։

«Եպիսկոպոս ձեռնադրեսցի յերկուց կամ յերից եպիսկոպոսաց, նոյնպ՝ս արքեպիսկոպոսաց» (Կանոն Առաքելոց ԼԲ. Նիկիոյ Դ., Երկրորդ Նիկիոյ Դ., Մխիթար Գօշի, ՁԼ.)։

Վերջացնելով այս համառօտ պատասխանս, պ. Իրազեկին մի համեստ հարց կուզէի տալ որպէս Իրազեկի, և գուցէ գիտենայ։ Ինչու՞ ոմանք աշխատում են ընտրելեաց ցանկը սահմանափակել միմիայն եպիսկոպոսներով, հակառակ եկեղեցական և պետական օրինաց տեղի և անտեղի փաստաբանութիւններով, և ձգտում են մերժել քահանաների և վարդապետների ընտրելիութիւնը, քանի որ այս վերջին պարագայում աւելի մեծ հաւանականութիւն կայ բազմաթիւ ընտրելիների միջից համեմատաբար աւելի աչող ընտրութիւն կատարելու։ Ինչու, յանուն ինչի, յանուն գիտութեան, յանուն պատմական ճշմարտութեան։ Յակոբ Մեղաւորեան

Բաթում, 8 մարտի

*) Տես «Մշակ» № 50.

ՍԱՆԻ (САНОВНИКЪ) ԱՌԻԹՈՎ

Քանի որ կաթողիկոսացուի համար сановникъ-ը մատի փաթթան է դարձել, աւելորդ չեմ համարում հետաքրքրվողներին ասել, որ քահանայ Իօան Կրօնշտադտեցին անուանում էին սան։ Санъ спитъ, санъ проснулся.

Այդ մասին «Տարազում» տարիներ առաջ իմ հանդիպումը Իօան Կրօնշտադտեցի հետ յօդուածում տպագրված է։ Եւ ի հարկէ յիշեալ քահանային санъ ասողները ռուսներն էին։ Տ. Նալբանեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Պետերբուրգ, 9 մարտի

Նախագահում է Գուչկովը։

Մինիստրների օթեակում է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը։

Շարունակվում են վիճաբանութիւններ բարձրագոյն դպրոցների մասին աջակողմեանների ուղղած հարցապնդման շուրջը։

Զամըսլօվսկին վկայում է, որ 1905 թ. յեղափոխական կազմակերպութիւններից դաստադրել դուրս եկած յեղափոխական շահերը առաջ անցան համալսարանական շահերից։ Այդ կազմակերպութիւնների ընթացքութիւնները խիստ կուսակցական էին։

Հռետորը բերում է լեհական ինստիտուտի գործի փաստերը, որոնք վկայում են յեղափոխական պէտքերի համար գործածվող ֆիկտիվ թոշակներ տալու մասին։

Դիմելով բարձր դպրոցի պատերի մէջ տիրող անբարոյականութեան փաստերի խնդրին, հռետորը Նովօրօսիյսկի համալսարանի գործից մի շարք օրինակներ բերելով և կարդալով պրոֆ. Ալմազովի, նախկին մինիստր Կաուֆմանի և ուրիշների ցուցմունքները, արձանագրում է, որ անբարոյականացման փաստեր յիրաւի տեղի են ունեցել բարձրագոյն դպրոցներում, ուստի և հարցապնդումը այդ մասում իրապէս հիմնաւորված է։

Աւելի քիչ վիճելի է պրոֆեսօրների և ուսանողութեան միացեալ գործակցութեան հարցը։ Այդ տեսակ աշխատանքը հակասում է Բարձրագոյնս հաստատված յուն. 11-ի 4-րդ կէտի իսկական մաքին։ Վերջապէս, պրոֆեսօրական այնպիսի դասախօսութիւն հրատարակելու հարցի առիթով, որը երիտասարդ ուսանողութեան վրդում է գոյութիւն ունեցող պետական կազմի դէմ, հռետորը մատնանշում է, որ օպպօզիցիայի յայտածը այդ մասին միանգամայն սխալ է։ Թռուցիկ կերպով նկարագրելով պրոֆեսօրների գործունէութիւնը, հռետորը գտնում է, որ կադէտական կուսակցական ծրագրի շահերը գերադասվեցին ի վնաս զուտ գիտութեան շահերի։ Կառավարութիւնը պէտք է ուշադրութիւն դարձնէ ոչ թէ ուսանողութեան վրա, այլ այն կադէտ պրոֆեսօրների վրա, որոնք Ռուսաստանի համար պատրաստում են անհաւատարիմ ծառաներ, յեղափոխութեան թնդանօթային միս (ծափահարութիւն աջից)։

Չխէիձէն բնական է համարում ձախակողմեան խմբերի դժգոհութիւնը իրերի այժմեան դրութիւնից, բայց զարմանում է աջակողմեանների այդ առիթով ցոյց տուած անհանգստութիւնից, որովհետև երկիրը գտնվում է այնպիսի դրութեան մէջ, որպիսին պէտք է բաւարարութիւն տայ աջակողմեանների ձգտումներին։ Զեկուցումից երևում է, թէ գործը նրանումն է, որ բարձրագոյն դպրոցում մուտք է գործել քաղաքականութիւնը, նրանում, որ պրոֆեսօրները դասախօսելիս մտցնում են կուսակցական տեսակէտ։ Սակայն հռետորը կարծում է, որ անգամ բնական գիտութիւններ աւանդելիս կարելի է կուսակցական տեսակէտ որոնել։ Այդպիսով կուսակցական տեսակէտից չէ կարելի հեռանալ։ Այն ցուցումը, թէ արևմուտքում ուսանողութիւնը քաղաքականութեամբ չէ զբաղվում, սխալ է․ գիտութիւնը այնտեղ ազատելու համար հարկաւորվեց ամենից առաջ Բաստիլեան վերցնել։ Երբ Ռուսաստանում գերեզմանային լռութեան ժամանակ երիտասարդութիւնը ձայն է բարձրացնում գոյութիւն ունեցող դրութեան դէմ, որոնում են յանցաւորներին և բռնում են հէնց իրանց զաւակների պարանոցից, որովհետև քաղաքականութիւնը երեխաների գործը չէ․ այդ մասին հոգում են հայրերը։ Երեխաները կարող են չանհանգստանալ իրանց կուլտուրական և հոգևոր ժառանգութեան մասին, երբ հաւատացած են, որ հայրերը բազմացնում են նրան։ Վերջում հռետորը ասում է, որ ազատ գիտութիւնը հնարաւոր է միմիայն ազատ ժողովրդի մէջ։ Եթէ կամենում են ազատ գիտութիւն, պէտք է շուտով հաշիւ տեսնել դահճապետների հետ։ Մենք երիտասարդութեանը օգնական ենք կանչում ռուս ժողովրդին և Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդներին։ Մենք յոյս ունենք, որ ռուսական երկիրն իր ժողովրդով աւելի ուժեղ կը լինի, քան Կասսօն իր երկնքով։ Կեցցէ երիտասարդութիւնը, կորչի՛ Կասսօն (ծափ. ձախից)։

Նախագահը հռետորին կարգի է հրաւիրում։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թիֆլիսի Հայ Գիւղատ. և Տնայնագ. Ընկ. վարչութիւնը իր վերջին նիստում լսեց Ս. Քալանթարի զեկուցումը իր ճանապարհորդութեան այն կէտերի մասին, որոնք վերաբերում են ընկերութեան գործերին և ապա մանրամասն զբաղվեց առաջիկայ գարնան և ամառային պարապմունքների գործունէութեան ծրագիր կազմելու խնդրով։ Վարչութիւնը որոշել է գարնան սկզբից հիմք դնել կենտրօնական գիւղերից մէկում, հաւանականօրէն Մեծ-Ղարաքիլիսայում, գիւղատնտեսական գործնական-ցուցական պարապմունքների, իսկ ամառը գիւղատնտեսական դասընթացքների հայ և պետական ժողովրդական դպրոցների ուսուցիչ-ուսուցչուհիների համար։ Դասընթացքների և գործնական պարապմունքների ծրագիրը յանձնված է կազմել Ս. Աթանասեանին, որ ներկայացնելու է առաջիկայ ընդհանուր ժողովին։ Նոյն նիստում ընկերութեան նախագահ Ս. Քալանթար յայտնեց, որ Պետերբուրգում ապրող հայազգի Մալօմեները, ի յիշատակ իրանց ամուսնութեան յոբելեանի, նուիրել են բժ. Ս. Բուդաղեանի միջոցով Հայ Գիւղ. և Տնայնագ. Ընկերութեանը 500 րուբլի, հայերէն լեզուով գիւղատնտեսական հրատարակութիւնների համար։

✦ Թիֆլիսի հասարակութիւնը չափազանց յուզվեց այն լուրերից, թէ Վելիկօկնեժեսկայա փողոցում, Խաչատրեանի մանէժում, գոյութիւն ունի «ազատ սիրոյ լիգա», «կարմիր սենեակ», ուր ուսանողութիւնը անբարոյական ժամանցներով է զբաղվում։ Ինչպէս յայտնի է, այդ առիթով

սկսվեց պաշտօնական քննութիւն, որի հետեւանքը այժմ յայտնի դարձաւ։ Պարզվում է, որ ոչ մի սիրոյ լիգա գոյութիւն չունի և որ այդ մասին ուռցրած և չարամիտ լուրեր են տարածել մի քանի գիմնազիստներ, որոնց տուած ստայօդ տեղեկութիւններից օգտվեց առանձնապէս Թիֆլիսում հրատարակվող «Листокъ Копѣйка»-ի աշխատակից Լ. Կիպիանին իր մի քանի յօդուածների նիւթի համար։ Քննութիւնը յայտնում է, որ մտադրվում է դատ սկսել յիշեալ սուտ լուրերի հեղինակների դէմ։ Բուն խնդիրը նրանումն է, որ տեղացի կապիտալիստ Դաւիթ Խարազեանի գիմնազիստ որդի Թոման իր երկու ընկեր գիմնազիստների՝ իշխ. Թումանովի և Լէյցինգերի՝ օգնութեամբ կամեցել է գաղտնի նշանվել մի գիմնազիստկա Կլավդիա Կ.-ի հետ և այդ նպատակով յարմար տեղ են գտել վերոյիշեալ Խաչատրեանի մանէժը, որ ձիով վարժութիւններ կատարելու համար է հաստատված։ Խարազեանի, օրիորդի և միւսների ամենօրեայ այցը այդ մանէժում և մի սենեակում խմբվելը տաքանալու դիտաւորութեամբ՝ հենց առիթ է տալիս ընկեր-գիմնազիստներին տարածել «կարմիր սենեակի» մասին զանազան լուրեր և այլն։

◆ Կովկասի Փոխարքան հաստատեց իր խորհրդի որոշումը՝ դատարանին յանձնել Սուխումի նախկին քաղաքագլուխ իշխ. Ն. Տավդգիրիձէին մի քանի յանցանքների համար։

◆ Եթէ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը Թոյլ տայ կանանց բարձր դասընթացքներին կից նախագծվող բժշկական ֆակուլտէտին օգտվել Թիֆլիսի բոլոր բուժարաններից կլինիկական նպատակներով, այն դէպքում բժշկական մարմինը անմիջապէս միջնորդութիւն է յարուցանելու ուր հարկն է՝ Թոյլատրել բանալ յիշեալ ֆակուլտէտը։

◆ Յիշեցնում ենք, որ այս Թիֆլիսի ժողովարանում, Ալիսա Ֆրանսէզի նախաձեռնութեամբ, կը կայանայ դրամատիկական-երաժշտական երեկոյթ, որի հասոյթը յատկացվելու է Սեմիրեչէնսկի երկրաշարժից վնասվածների օգտին։

◆ Բամբակի մշակութեան անցեալ տարվայ արտակարգ աջողութիւնները Թէ գիւղացիների և Թէ մասնաւոր անձանց՝ առաջ են բերել մի չը տեսնված ոգևորութիւն՝ աւելի ընդարձակելու այս գարնանից այդ բոյսի մշակութիւնը։ «Գիւղատնտեսի» խմբագրութիւնը, ցանկանալով ընդառաջ գնալ այդ ձգտմանը, պատուէր է տուել մեծ քանակութեամբ ամերիկական «կինգ» և Սնդիմանի սերմեր, նաև շարքացան մշակութեան համար անհրաժեշտ մեքենաներ ու գործիքներ, որոնք և ուղարկվում են մեր երկրի զանազան կողմեր։ Բամբակի ընտիր սերմի գինը 1 ր. 40 կոպէկից բարձրացել է 2 ր. 80 կ. և մինչև իսկ 3 րուբլու։

◆ Կ. Հ. Բար. Ընկերութեան խորհուրդը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Կովկասի Հայոց Բարեգ. Ընկերութեան 30-ամեայ յոբելեանի առիթով Ընկերութեան Խորհուրդը սկսել է նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել. Ընկերութեան պատմութիւնը պատրաստում է պ. Լէօն և մի մասը արդէն յանձնված է տպարանի. ամբողջ պատմութիւնը կը կազմի մի գիրք, մօտ 300—400 երեսից բաղկացած, և գիրքը լինելու է պատկերազարդ։ Անցեալ կիրակի, ամսիս 6-ին, կայացաւ առաջին յոբելեանական խորհրդակցական նիստը, մասնակցութեամբ հիմնադիր մի քանի պատուաւոր անդամների։ Խորհրդակցութիւնը եկաւ հետևեալ եզրակացութեան. 1) Յոբելեանը կատարել մայիսի վերջին. 2) Յոբելեանի հանդէսին հրաւիրել Ընկերութեան բոլոր ճիւղերից ներկայացուցիչներ. 3) Ընկերութեան այդ պատմական օրը յաւերժացնել մի օգտաւէտ ձեռնարկութեամբ և 4) Թէ այս վերջին խնդիրը և Թէ ծրագրական մի քանի այլ խնդիրների քննութեան համար հրաւիրել աւելի բազմամարդ ժողով։ Այդ երկրորդ խորհրդակցական ժողովը նշանակված է մարտի 20-ին»։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. Պեատիգորսկի ճիւղը նախաձեռնել է բժ. Ա. Բուդաղեանի և մի քանի ուրիշ ձեռնհաս անձանց աջակցութեամբ հիմնել սանատորիում հիւանդ հայ ուսուցիչների, գրագէտների, դերասանների և գեղարուեստագէտների համար. մտադիր է կառուցանել սեփական շինութիւն և այդ նպատակի համար դիմել է Կովկասի Փոխարքային, որ Պեատիգորսկի արքունական ազատ հողերից մի հողաբաժին ձրի յատկացվի հայկական սանատորիայի համար։

◆ Թիֆլիսի ժողովարանի խորհուրդը որոշել է այս տարվայ ընթացքում տալ Կ. Հ. Բար. Ընկ. ճաշարանում զանազան դըպրոցների 15 աշակերտի և 15 աշակերտուհու, ընդամենը 30 հոգու, ճաշի վճարը, որ է ամսական 54 ր.։

◆ Երէկ Թիֆլիս եկաւ Կ. Պոլսից Թիֆլիսի օսմանեան նոր հիւպատոս Բէմզի-բէյը։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը խնդրում է քաղաքային դումայի հրատարակած պարտադիր կանոնների մէջ մի կէտ ևս մտցնել, որով իրաւունք չունենան աւտոմօբիլները երթեւեկել էլեկտրաքարշի գծերի վրայով, որովհետև վերջին ժամանակներս տեղի ունեցան էլեկտրաքարշի վագոնների և աւտոմօբիլների ընդհարման մի քանի դէպքեր։

◆ Այսօր Ժողովրդական Տանը վերջին անգամ կը խաղացվի ռուսերէն «Նահատակ կինը» դրաման։

◆ Հայոց Որբախնամ Ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետեւեալը. «Վարչութիւնը ստացել է յօգուտ որբանոցի հետեւեալ նուէրները. ա) պ. N. N-ից 50 ր., բ) Կոյս Հերմոնիա Բէբուրեանից՝ ի յիշատակ հանգուցեալ կոյս Իսկուհի Էնֆիաճեանի՝ 10 րուբլի, գ) Խաչատրեաններից՝ ի յիշատակ Ալէքսանդր Խաչատրեանի՝ 25 րուբլի։ Վերոյիշեալ նուիրատուներին վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը»։

◆ Կոջորի և Թիֆլիսի միջև երկաթուղի կառուցանող ընկերութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել երկ. և պետական կալուածների Կովկ. լիազօրի առաջ, որպէսզի Թոյլ տրվի այդ գծի կարիքների համար ծախել Սօլօլակի սարը և անցք բանալ։

◆ Կիրակի, մարտի 13-ին, երեկ. ժամը 6-ին, Աղա Ջէյնալովի բնակարանում նշանակված է Կովկասեան Մահմեդականների Բարեգործական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։

◆ Փետրվար ամսվայ ընթացքում Թիֆլիսում եղել են 128 վարակիչ հիւանդութեան դէպքեր։

◆ Ալահի, Բիստ և Մօրվանիս գիւղերի (Գօղթանի շրջան) հասարակութիւնները մի բազմաստորագիր խնդրով դիմել են Թիֆլիսի Հայ. Գիւղատ. և Տնայնագ. Ընկերութեանը՝ ուղարկելու այդ շրջանը մի ինստրուկտոր-գիւղատնտես, որը իր ցուցմունքներով օգնութեան գար այդ գիւղերի գիւղատնտեսական պարապմունքներին։ Գիւղական այդ հասարակութիւնները ամենից աւելի կարիք ունեն իրանց հողին համապատասխանող երկրագործական մեքենաների, մեղուների որդնացաւ հիւանդութեան դէմ կռուելու միջոցների և կաթնատնտեսական տեխնիկայի։

◆ Բագուի Կուլիէզով և Մամեդով առևտրական տունը և ուրիշ ֆիրմաներ, տեղեկանալով լրագիրներից, որ Թիֆլիսի քաղաքային դուման հարց է բարձրացրել կանոնաւորելու նաւթի գները, հեռագրով առաջարկում են Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը՝ տալ Թիֆլիսին բարձր տեսակի նաւթ ճանապարհածախսով պուդը 1 ր. 15 կ., եթէ քաղաքը իրանց կապալով կը տայ մի հողաբաժին որոշ վճարով։ Քաղաքային վարչութիւնը համաձայնել է դրան և վաղը այդ հարցի առիթով գումարվելու է դումայական տնտեսական մասնաժողովը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Այսօր կարդացի «Մշակի» № 43-ում Թաւրիզեցիների նամակը ի պաշտպանութիւն իրանց առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոսի։ Քանի որ իմ յօդուածի առիթով Կարապետ եպիսկոպոսը միջնորդ դատարան է առաջարկել և ես ընդունել եմ այդ ու իմ դատաւորների անունները յայտնել նրան, ապա Թաւրիզեցիներին ու միւս հետաքըրքըրվողներին կը մնայ սպասել դատի վախճանին, և ես այդ մասին ոչինչ աւելիք չունեմ. և անպատասխան կը Թողնէի նրանց ներբողն էլ, եթէ մի քանի անճշտութիւններ չը լինէին մտցրած իրանց նամակի մէջ։

Նրանք գրում են, որ «բոլոր հիւպատոսների հետ սրբազանը գտնվում է բարեկամական յարաբերութեանց մէջ»։

Ինձ համար տարակուսելի է, Թէ արդեօք նամակի տակ ստորագրող Թաւրիզեցիներն են ճիշդ ասում, Թէ Կարապետ եպիսկոպոսը, որ իր հրաժարագրի և այլ Թղթերի մէջ յատկապէս շեշտում է Թիւրքաց և ռուսաց հիւպատոսների մասին։

Ասում են, որ նա բոլոր հիւպատոսների հետ խօսում է իրանց լեզուով. ընդունենք Թէ այդպէս է. սակայն Թող ներեն ինձ յարգելի Թաւրիզեցիները եթէ նկատեմ, որ բանը նրանց լեզուով խօսելը չէ, այլ այն, Թէ ի՞նչ է խօսում, ո՞րքան այդ խօսակցութիւնը օգտակար է ընդհանուր շահի տեսակէտից։ Այս մասին, եթէ հարկ լինի, ես դատարանի առաջ կը պատմեմ, Թէ ինչ դէպքի մասին է խօսքս։

Թաւրիզի նամակի տակ ստորագրողները կօրրեկտ տոնով սկսելով՝ վերջում փչացրել են, դուրս գալով կօրրեկտութեան սահմանից և իմ անձը քննադատութեան առարկայ դարձնելով միտումնաւոր անճշտութիւններ են Թոյլ տուել, որպիսի բան ես չէի սպասի նամակի տակ ստորագրող երեք յարգելի անձերից՝ բժ. Ասլանեանից, Ծատուր-խանից և Աւագ-խան Աֆթանդիլեանից։

Նրանք ասում են, որ ես տարիներ առաջ «ինձ ձգել եմ Թաւրիզ և իմ բարին կամեցողները մի երկու օրում ոտից գլուխ ճանաչելով ինձ՝ խորհուրդ են տուել ընդ միշտ և շուտափոյթ հեռանալ այնտեղից»։

Նախ՝ ի՞նչ է նշանակում ինքս ինձ ձգել եմ Թաւրիզ։

1905 Թւի փետրվարին Մկրտիչ կաթողիկոսի յատուկ կոնդակով ես գնացել եմ Թաւրիզ որոշ պարտաւորութիւններ կատարելու. այն ժամանակ ես դարձեալ սինոդի անդամ էի, ապա ուրեմն մտքովս էլ չէի կարող անցկացնել Թաւրիզում երկար մնալ, ինչպէս որ եղաւ։

Երկրորդ՝ ինձ յանձնարարված էր նախագահել պատգամաւորական ժողովում առաջնորդի ընտրութիւն կատարելու համար, Թաւրիզում գտնված երկու վարդապետներին իրանց նոր պաշտօնատեղերը ուղարկել և ներկայանալ վալիահդին (այժմեան գահաժառանգ Մամադ Ալի շահին), նրա հովանաւորութիւնը խնդրել Ատրպատականի հայերի վրա, որ չը լինի Թէ Ռուսաստանի հայ-Թուրքական ընդհարումները աղէտաւոր հետեւանքներ ունենան Պարսկաստանում։

Պատգամաւորական ժողովը, որի ատենապետն էր բժ. Ասլանեանը, կատարվեց ըստ ամենայնի կանոնաւոր։ Բժ. Ասլանեանը, Աւագ-խան Աւթանդիլեանը և այն ժամանակվայ Թեմական պատգամաւորները, եթէ մէկին պաշտպանելու համար չը կամենան միւսի վզին յանցանքներ փաթաթել, պէտք է ասեն, որ ես ինձ պահել եմ միանգամայն կօրրեկտ, մինչև անգամ այն ժամանակ, երբ Մաշտոց նախկին վարդապետը Թոյլ տուեց ժողովի ժամանակ խիստ մեծ անտակտութիւն հայրապետական կոնդակի առիթով։

Երկրորդ և երրորդ պարտաւորութիւնները կատարելուց յետոյ ես շտապում էի մեկնել Թաւրիզից մարտի սկիզբներին, սակայն վաճառականապետ Զաքարիա Նազարբէկեանը, որ շատ յաճախ լինում էր ինձ մօտ և գիտէր իմ շուտ մեկնելու տրամադրութիւնը, խնդրում էր մնալ մինչև նորընտիր առաջնորդի ժամանումը, սակայն ես անկարող լինելով մնալ՝ մեկնել եմ Թաւրիզից։

Այս բոլորից յետոյ եթէ վերոյիշեալ յարգելի պարոնների ստորագրութիւնը գտնվում է ի շարս միւսների, ինձ ենթադրել է տալիս, որ նրանց՝ ամբողջ Թղթակցութեան բովանդակութիւնը յայտնի չէ եղել, այլապէս ճշմարտութեան ճանապարհը ցոյց տուողները իրանք ճշմարտութիւնից չէին շեղվի։

Ի վերջոյ՝ 43 Թաւրիզցիները կարծում են, որ յօդուածիս տակ եղած ստորագրութիւնը հաւաքական անուն է։

Ես մի անգամ ընդմիշտ ժխտում եմ այդպիսի կասկածը, Թէ իմ յօդուածը խմբական գործ է. յօդուածը գրել եմ ես և ես ինձ վրա եմ առնում նրա պատասխանատուութիւնը։ Մատթէոս վարդապետ

Էջմիածին, 3 մարտի

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կամօրրայի դատավարութիւնը անցնում է յուզված։ Նախագահի, դատախազի և պաշտպանների միջև շարունակ միջադէպեր են տեղի ունենում։ Շարունակվում է մարդասպանների հարցաքննութիւնը։

◆ Բելգրադի «Stampa» լրագիրը յայտնում է, որ Աւստրիան Սանջակի սահմանագլխին մեծ զինուորական ոյժեր է կենտրոնացրել, դպրոցները զօրանոցների է փոխել և լաւագոյն յարաբերութիւններ է պաշտպանում ալբանացիների հետ։ Մակեդոնիայում կատարվող դէպքերի հետ դա երկիւղ է յարուցանում։

◆ Պոլսից հեռագրում են, որ ապստամբութիւնը Ալբանիայում վերստին սկսվում է։ Ալբանացիների պարագլուխները հաւաքվել են լեռներում և ընտրել են ժամանակաւոր կառավարութիւն։

◆ Դանիայում ֆոլկէտինգը ընդունեց՝ վերացնել մարմնական պատիժները, որոնք սկսվեցին գործադրվել սրանից 6 տարի առաջ։

◆ Լիսաբոնի սօցիալիստները յայտարարեցին ընդհանուր գործադուլ։ Կառավարութիւնը մայրաքաղաքում զօրքեր է կենտրոնացնում։

◆ Ֆրանսիայում գինեգործների շարժումը ընդարձակ ծաւալ է ստանում. Նրանք պատրաստվում են հսկայական ցոյցի։

◆ Յօգուտ խաղաղութեան ուժեղ ճառեր են արտասանվում Անգլիայի զանազան տեղերում։ Հանրաժողովները պաշտպանում են Գրէյի քաղաքականութիւնը։

◆ Պեկինից հեռագրում են, որ դիպլօմատիական յարաբերութիւնները չեն խզվել։ Յաղթանակում է խաղաղասիրական շարժումը։

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով Գուչկովը կը հրաժարվի Պետական Դումայի Նախագահի պաշտօնից։

◆ «Новое Время»-ն չափազանց անհանգիստ է, որ Բաղդադից—Խանեկէն երկաթուղին հնարաւորութիւն է տալիս Թիւրքիային կենտրոնացնել իր զօրքերը կովկասեան սահմանագլխին։

◆ Պետերբուրգում, կանանց կլուբում, Բօգիչեվը դասախօսում էր փետրվարի 19-ի մասին, երբ անակնկալ մտաւ պրիստաւը և ընդհատեց դասախօսութիւնը։

◆ Սուլթանի առողջական դրութիւնը լուրջ կերպարանք է ստանում։

◆ «Vos. Zeit»-ը հաղորդում է, որ Լայպցիգի «Xenien Verlag» հրատարակչական ընկերութիւնը լոյս է ընծայում Շեվչենկօյի ընտիր ստանաւորները գերմանական Թարգմանութեամբ։

◆ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան մէջ Պետերբուրգում մօտիկ ապագայում տեղի են ունենալու մի շարք փոփոխութիւններ։

◆ Բանւորական հարցի մասնաժողովը Պետական Դումային ներկայացրեց մի օրինագիծ տնային ծառաներ վարձելու օրէնք հրատարակելու մասին։

◆ Քիշինևի, Սարատովի և Տվէրի ռուսաց հոգևոր դպրոցներում կատարվեցին խուզարկութիւններ և ձերբակալութիւններ, «համառուսական սեմինարիստների միութիւն» ընկերութեան յայտնագործման առիթով։

◆ Ուսկիւբից յուզիչ տեղեկութիւններ են ստացվում։ Ցեղերը զինվում են։ Ապստամբութիւնը անխուսափելի է։ Պարագլուխները կազմել են ժամանակաւոր կառավարութիւն և պատրաստվում են Ալբանիան անկախ հռչակել։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

9 մարտի

ՕՐԵՆԲՈՒՐԳ.—Օրսկու գաւ. Նօվօչերկասկում այրվեց մի մզկիթ։ Գիշերող աշակերտներից կրակին զոհ դարձան երկուսը, խանձուածքներ ստացաւ մինը։

ՌՕՄԱՆՕՎՍԿԱՅԱ։ Բելեչևի շրջանում տեղի ունեցաւ գնացքների ընդհարում, որի ժամանակ վիրաւորվեցին 9 մարդ, ջարդվեցին 11 վագոն։ Երթեւեկութիւնը դադարել է։

ՊԵԿԻՆ։ Սահմանադրական պալատի նախագահ Պուլինը նշանակվեց առևտրի մինիստր, նրա տեղ՝ կանցլեր Շիխույը։ Առևտրի մինիստր Պուտինը նշանակվեց Տէխասի գեներալ-նահանգապետ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Գիշերս քնած ժամանակ իր 13 տարեկան որդու ձեռքով, ընտանեկան վէճերի պատճառով, սպանվեց հիւրանոցատէր վաճառական Մարտյանօվը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Կանանց մանկավարժական ինստիտուտի վերատեսուչ պրոֆ. Պլատօնօվը նշանակվեց ժող. լուս. մինիստրի խորհրդի անդամ՝ մնալով իր առաջվայ պաշտօնում։

Ժող. լուս. մինիստրութիւնը ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուներից տեղեկութիւններ պահանջեց այն մասին, Թէ ինչպիսի գործեր կարելի է յանձնել մինիստրութեան կենտրոնական վարչութիւնից տեղական իշխանութեան քննութեան։ Տեղեկութիւնները պահանջվում են ոչ ուշ քան մայիսի 15-ը։

Թուրքեստանի երկրաշարժից վնասվածների օգտին ցայսօր հանգանակված է 297,829 ր. 76½ կոպէկ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ **արագ № 2 գնացքը**՝ 9 ժ. 28 ր. առաւօտ., Գանձակ է հասնում 2 ժ. 38 ր. ցեր., Եվլախ՝ 4 ժ. 18 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 12 ր. երեկ. Բալաջարի՝ 10 ժ. 59 ր. գիշ. Բագու՝ 11 ժ. 26 ր. գիշեր. **Մարդատար № 6 գնացքը**՝ 3 ժ. 35 ր. ցեր., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 56 ր. երեկ., Եվլախ՝ 12 ժ. 7 ր., գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 8 ժ., 13 ր. առաւօտ., Բագու՝ 9 ժ. 7 ր. առաւօտ.։ **Պօստատար № 4 գնացքը**՝ 10 ժ. 25 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 47 ր. գիշ., Եվլախ՝ 7 ժ. 3 ր. առաւ.։ Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 11 ր. ցեր.։ Բալաջարի՝ 3 ժ. 53 ր. ցեր., Բագու՝ 5 ժ. 21 ր. երեկ.։ **Խառն գնացքը**՝ IV կարգի վագոններով ըստ հարկի կարեւորութեան՝ 4 ժ. 18 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 12 ժ. 48 ր. ցեր., Եվլախ՝ 4 ժ. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 39 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 31 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 22 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **պօստատար** № 74/75 12 ժ. 41 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 41 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 18 ր. ցեր., Երևան (առանձին գնացք Ուլուխանլուից յարմարեցված այս գնացքին)՝ 7 ժ. 11 ր. երեկ., Նախիջևան՝ 11 ժ. 21 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ.։ **Մարդատար-պարանճատար** № 78/79 գնացքը՝ 4 ժ. 33 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 31 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 3 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 34 ր. առաւօտ., և սրանից դէնը այլևս չէ գնում։ **Խառն գնացք** IV կարգի վագոններով ըստ հարկի կարևորութեան № 108/109՝ 5 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 7 ժ. 20 ր. երեկ., Էջմիածին կայարան՝ 1 ժ. 30 ր. գիշ., առանց Երևան մտնելու, Նախիջևան՝ 9 ժ. 49 ր. առաւ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 58 ր. ցերեկ.։

ԲԱԹՈՒՄ՝ **մարդատար № 5 գնացքը**՝ 8 ժ. 10 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 18 ր. ցեր., Բաթում՝ 9 ժ. 20 ր. եր.։ **Պօստատար №3 գնացքը**՝ 2 ժ. 9 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 18 ր. երեկ., Բաթում՝ 4 ժ. 28 ր. գիշ.։ **Մարդատար № 7 գնացքը**՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 28 ր. ցեր.։ **Խառն գնացքը** № 107 ըստ հարկի կարևորութեան՝ 1 ժ. 5 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 6 ժ. 54 ր. առաւ., Բաթում՝ 8 ժ. 33 ր. երեկ.։

ԲՈՐԺՕՄ՝ **մարդատար** № 9/66 **գնացքը**՝ 3 ժ. 28 ր. ցեր., Գօրի է հասնում 6 ժ. 8 ր. երեկ., Միխայլօվօ 7 ժ. 43 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 8 ր.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **մարդատար № 5 գնացքը**՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.։ **Պօստատար** № 3՝ 1 ժ. 9 ր. ցեր.։ **Արագ № 1 գնացքը**՝ 10 ժ. 55 ր. գիշ., որ այլևս դէնը չէ գնում։ **Խառն գնացքը** IV կարգի վագոններով 12 ժ. 3 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **մարդատար № 6 գնացքը**՝ 7 ժ. 46 ր. ցեր.։ **Պօստատար № 4 գնացքը**՝ 9 ժ. 25 ր. գիշ.։ **Մարդատար № 8 գնացքը**՝ 8 ժ. 45 ր. առաւ., որ դէնը այլևս չէ գնում։ **Խառն գնացքը** IV կարգի վագոններով 3 ժ. 15 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ **պօստատար** № 72/73 **գնացքը**՝ 6 ժ. 38 ր. առաւ,։ **Մարդատար-պարանճատար**՝ № 80/81 **գնացքը**՝ 7 ժ. 1 ր. առաւ.։ **Խառն գնացքը** IV կարգի վագոններով 10 ժ. երեկ.։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ՝ **մարդատար** № 61/10 **գնացքը** 7 ժ. 35 ր. առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքները (№ 2՝ Թիֆլիս-Բագու և № 1՝ Բագու-Թիֆլիս) առանց փոփոխելու գնում են մինչև Ռօստով և յետ դառնում, անպատճառ մտնելով Բագու՝ ամբողջ կազմով և բոլոր տեղերը պլաց-կարտով են։ Այս գնացքներում կայ Միջազգային Ընկերութեան մի **միքստ** I/II կարգի վագօն, որ առանց իջեցնելու հաղորդակցում է Թիֆլիս-Բագու-Մօսկվա՝ աւելացված վճարով (1,000 վերստը I կարգի վագօնում 8 ր., II կարգի՝ 6 ր).։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը
«606»-Ի ՆԵՐՄՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 Ժ.
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մարկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՁԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՁԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—27

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւնների։
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւօտեան ժամը 12-1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը։
Կուկիա, Սեմեօնօվսկայա փողոց, № 16.
Տելեֆօն № 40.
(Ե.ու.կ.) 220. 100—1

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ և ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունել. ամեն օր (առաւօտ. ժ. 9—12 / երեկոյեան ժ. 5—7)
(Ե. Հ. Կ.) 1254. 100—44

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՆՔԻՆ, այս լրագրի բոլոր ընթերցողներին ուղարկում ենք 30 հատ շատ հետաքրքրաշարժ առարկաներ՝ վճարելով ստանալու ժամանակ միայն ճանապարհածախսը։ О-во „МЕРКУРІЙ“, ЛОДЗЬ, М. 166.
(ու.կ.ե.) (В. 23487) 5—1

ՀՐԱՒԷՐ
Վիճակային կօնսիստօրիայի սրբազան նախագահի առաջադրութեան համաձայն՝ հրաւիրում եմ Կաթուղիկէ-Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցու ծխական ծխականներին շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցին կիրակի, մարտի 13-ին, առաւօտեան ժամը 12½-ին, ընտրելու վերաստուգող յանձնաժողով եկեղեցական հոգաբարձական հաշիւները քննելու համար։
Երէցփոխ Կաթուղիկէ եկեղեցու՝
Արզար Գրիգորեան Արուլեանց
(ա. օ.) 218. 3—2

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետեւեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, Թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով։
Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգրիտ և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ԳՐԻՉ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տ Ե Լ Ե Ֆ Օ Ն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.